

compromisuri care la viitor se dovedesc a fi păguboase. Un panou de prezentare plasat pe unul din trotuarele limitrofe va putea oferi o sumară prezentare a monumentului.

### *Summary*

Alexandru Lahovari was born on August 16th, 1841, in Bucharest, and died on March 4th, in Paris. He studied law in Paris and acquired his doctorate degree there. He got integrated in the Romanian political life and acted mainly as a diplomat.

## **Contribuții la cunoașterea activității sculptorului Theodor Burcă**

*Virgiliu Z. Teodorescu*

Theodor Burcă este unul dintre artiștii plastici creator în perioada interbelică a unor lucrări de artă plastică, inclusiv monumentală, care la timpul respectiv au fost amplasate în forul public sau în instituții de prestigiu. Ca și alți mulți confrăți, din păcate, deceniile posterioare celui de al doilea război mondial au așternut lințoliul uitării, opera fiindu-i prezentă dar creatorul ignorat. Considerăm că este imperios necesar să avem reunite informațiile referitoare la fiecare artist plastic pentru a avea astfel posibilitatea formulării unor aprecieri competente, imparțiale, nepartizane care să le definească locul în ierarhia valorilor plasticii românești. Totodată sunt necesare asemenea studii pentru ca acolo unde creațiile sunt de notorietate publică să fie consemnat și numele artistului creator și să fie în atenția edililor pentru a le asigura perenitatea cuvenită ca valori de patrimoniu moștenit de la înaintași.

Theodor I. Burcă [în continuare abreviat cu siglele: **Th. B.**] s-a născut<sup>i</sup> la Slatina, jud. Olt, la 25 februarie 1889 fiind fiul preotului profesor Ioan Burcă<sup>ii</sup> și al preotesei Ecaterina<sup>iii</sup>. Studiile le-a început la Școala formatoare de ceramiști<sup>iv</sup> din Curtea de Argeș, le-a continuat pe cele secundare la Liceul „I.C. Brătianu” din Pitești realizând pregătirea de viitor artist plastic în anii 1907-1910 la Viena, la Școala de artă decorativă, secția de sculptură cu prof. Meitzner. A studiat și sub conducerea lui Leo Chille clasându-se al 2-lea între cei 73 studenți la studiu. Apoi a plecat la Paris pentru a frecventa în anii 1910-1913 Academia Julien, aflându-se sub îndrumarea lui Verlle și Ernest Dubois<sup>v</sup>. Cu prilejul revenirii în țară într-o vacanță i-a evocat lui Tiberiu Crudu<sup>vi</sup> modul cum i-au fost evidențiate posibilitățile creatoare în atmosfera artistică a Parisului când a avut prilejul să-și etaleze calitățile. O asemenea posibilitatea i-a oferit-o concursul la care erau acordate 30 de premii în bani și medalii. Tema a fost realizarea unui bust de femeie. Lucrările se expuneau în incinta Academiei Julien. Au participat 210 candidați și au fost premiați 10. Th. B. era al 69 înscris și s-a clasat între cei 10 câștigători. Pentru Tiberiu

Crudu a fost prilejul să admire și lucrarea premiată de Societatea Artiștilor: **Sfiirea lui Cain de ochiul lui Dumnezeu, după omorârea lui Abel**, piesă semnată „**Th. Burcă**”.

În 1916 Th. B. a participat la expoziția<sup>vii</sup> de la Ateneul Român cu 4 lucrări, pozițiile: 312 **Profil de bătrână din Argeș**; 313 **Moș Martin**; 314 **Un critic**; 315 **Dolle**. Juriul expoziției i-a acordat artistului un premiu pentru bustul **Moș Martin**.

După primul Război Mondial Au urmat anii consacrați refacerii țării după tot ce a însemnat durere și distrugere. Cu mic cu mare participarea a fost notorie, fiecare resort de activitate evidențiindu-se prin cele înfăptuite. De la această operă concertată n-au lipsit nici artiștii plastici căutând să răspundă prompt cerințelor majore ale timpului.

Sculptorul Th. B. a avut în țară expoziții personale în anii 1919, 1920, 1922, 1924, 1926. La Paris a expus în anul 1931 la Salonul Oficial al artiștilor francezi.

La Salonul Sculptorilor români, organizat în luna mai 1919 la Ateneul Român, Th. B. a expus<sup>viii</sup>: **Adolescența, Profil de bătrân, bustul d-rului Morariu, Necunoscutul, Dor**. Sculptorul Th. B. s-a bucurat de atenția<sup>ix</sup> cronicarilor din presa bucureșteană.

În același an la 21 septembrie a avut vernisajul la prima expoziție personală în care a expus<sup>x</sup>: **În timpul conducerii lagărului de prizonieri Pitar Moș – București, Fără popas, Adolescent, medalionul Regele Ferdinand I, Voi învinge, Pasiunea, Copil, Războiul, Moș Martin, Poetul Macedonsky**.

La Cercul Militar în 1920 Th. B. a participat la o expoziție colectivă de sculptură<sup>xi</sup>.

Pentru expoziția personală din toamna anului 1920 organizată în sala de expoziții „Maison d' Art”<sup>xii</sup> a expus din lucrările mai vechi precum și **Satirul și nimfa, Profil de femeie, Cap de fetiță, Cap de băiat, Portretul decanului baroului Ilfov cotidienele bucureștene**<sup>xiii</sup> au publicat cronici pertinente cum era cea a gazetarului B. Brănișteanu<sup>xiv</sup>.

Au fost anii când cinstirea Eroilor s-a aflat ca o preocupare colectivă, oamenii satelor și orașelor prin acțiunea de strângere a fondurilor necesare au comandat realizarea unor simboluri în funcție de sumele dobândite, de locul de amplasare<sup>xv</sup>. Th. B. a dovedit la timpul respectiv calități, atât de întreprinzător, cât și de artist plastic, modul de acționare fiind însă uneori păgubitor în relațiile colegiale. Prin modul cum se implica în realizarea viitorului monument, cum prezenta macheta pentru a participa la etapele de selecționare a viitorului realizator, cum trata problemele financiare, atât cu beneficiarii, cât și cu cei care urmau să contribuie la finalizarea modelajului a dovedit o capacitate de răzbătător. A fost un argint viu, permanent prins în problemele cotidiene generatoare a unui viitor monument.

La 27 ianuarie 1920 Th. B. a încheiat contractul pentru **monumentul medicilor militari**, președinte al comitetului de inițiativă fiind col. A. Vasilescu. Pentru realizarea pedestalului și a ambientului amplasamentului a colaborat cu arhitectul Victor Ștefănescu<sup>xvi</sup>.

Concomitent a preluat și comenzi de mai mică amploare. Cităm în acest sens modelarea<sup>xvii</sup> **bustului Vasilescu August**, lucrare în prezent inclusă în patrimoniul Muzeului Militar din Oradea, preluată din cavoul familiei dintr-un cimitir din Craiova.

Este semnată și datată anterior turnării în bronz: „**Th. Burcă 1920**”. La fel este și cazul bustului **Maria Georgescu**, s.s.s. și datat „**T. Burcă 1921**”. Lucrarea este turnată în bronz<sup>xviii</sup> și a fost ulterior amplasată în Cimitirul Sud din Focșani.

Pentru parcul din centrul localității Sibiel, comuna Săliște din jud. Sibiu a modelat<sup>xix</sup> bustul evocându-l pe Eroul **Ioan Petra Oașia**, locotenent de artilerie munte, ... **căzut la datorie la 19 iulie 1917 pe frontul de la Oituz**<sup>xx</sup>. Lucrarea a fost turnată în bronz.

Pentru localitatea Odobești<sup>xxi</sup> din jud. Putna, azi Vrancea la 23 februarie 1920 Th. B. a încheiat contractul pentru realizarea **monumentului Eroilor**. Inițiatora a fost Societatea Veteranilor din Odobești care și-a înscris ca obiectiv major realizarea acestui simbol<sup>xxii</sup>. Artistul a conceput un ansamblu sculptural menit a fi suprema și eterna manifestare a recunoștinței la adresa celor care s-au sacrificat întru realizarea marelui ideal național. Grupul statuar are în compunere o frumoasă țărăncă, întruchipare a României, surprinsă în momentul când îndruma un ostaș în timpul misiunii sale împotriva inamicului, arătându-i cu mâna dreaptă pe unde putea acționa. Cu mâna stângă susține pe un Erou lovit de un glonte al inamicului. Monumentul a fost dezvelit la 8 mai 1921 în zona centrală a localității<sup>xxiii</sup>.

Pentru localitatea Radomirești din jud. Olt a realizat<sup>xxiv</sup> în anul 1921 **monumentul Eroilor 1916-1918**, ansamblul având înălțimea de 4 m. Compoziția sculpturală evocă un infanterist în avântul pornirii la atac.

Anii de solicitare a tuturor resurselor au generat printre altele și preocuparea de a da fiecărei activități umane o definiție concludentă în directă relație cu responsabilitățile ce reveneau respectivelor resorturi. Și artiștii plastici au găsit cu cale să porceadă la asemenea forme de asociere statuare. Consemnăm asemenea exemple<sup>xxv</sup>. Primul l-a constituit Asociației „Pictorilor”, înființată în București în anul 1921. Statutul a fost adoptat la 29 iulie 1921 având printre membrii fondatori și pe Th. B. Un altul a fost **Asociația Salonul de toamnă** Au fost elaborate și adoptate la București, în 1921 **Statul** și **Regulamentul** de funcționare. Au fost ca membrii fondatori din rândurile sculptorilor: Theodor Burcă, Dimitrie Mățăuanu, Gheorghe Leonida, având alături pe arhitectul Ion D. Trajanescu. În comitet a fost cooptat sculptorul D. Mățăuanu. La cenzori au fost desemnați arhitectul Ion D. Trajanescu, Theodor Burcă.

În anul 1921 Th. B. a modelat<sup>xxvi</sup> și macheta pentru un viitor monument dedicat cinstirii Eroinei Ecaterina Teodoroiu. El preconiza acest monument pentru orașul Târgu Jiu. Compoziția reda în planul de jos un grup de ostași români în avântul atacului, iar în planul de sus Eroina E. T. în fruntea acestor ostași care înaintau spre poziția inamicului situat pe o înălțime.

Pentru cinstirea postumă a generalului Ioan Dragalina<sup>xxvii</sup>, Societatea „Mormintele Eroilor” în 1921 i-a încredințat sculptorului Theodor Burcă realizarea monumentului funerar, din cimitirul Bellu Militar figura 1, locul 31. Președinte al comitetului de inițiativă fiind generalul Ștefănescu Amza<sup>xxviii</sup> și vicepreședinte colonelul Macarovici. În

anul 1922 Th. B. a realizat un **bust Generalul Dragalina**<sup>xxix</sup>. Pentru pedestal și amplasament sculptorul a colaborat cu arhitectul I. Buiuc<sup>xxx</sup>. Una din importante lucrări dobândite spre realizare<sup>xxxi</sup> de sculptorul Th. B. a fost **monumentul Eroilor** din localitatea Lacul Turcului, comuna Balta Doamnei, jud. Prahova, localitate unde prin preocuparea fiului satului<sup>xxxii</sup>, omul politic Stelian Popescu<sup>xxxiii</sup>, director al ziarului „Universul” în perioada interbelică au fost realizate o serie de obiective de utilitate publică menite a conferi localității o benefică metamorfoză. Având pedestalul bine proporționat<sup>xxxiv</sup>, placat cu granit alb de Dobrogea pe care au fost atașate plăcile ce au menționat 67 nume de Eroi. Un vultur și basorelieful redând scene din luptele de la Mărășești, sunt turnate în bronz. La solemnități au participat invitați din Capitală, reprezentanți ai presei centrale, oficialități de la județ și din localitate, locuitori din satele limitrofe. Noua generație a fost reprezentativă, inclusiv prin participarea elevilor de la Școala normală din Ploiești. Au luat cuvântul arhimandritul Scriban<sup>xxxv</sup>, gazetarul I. Greculescu<sup>xxxvi</sup> de la „Universul”, Z. Pătrașcu, primarul comunei; I. Dumitrescu, protopopul județului Prahova, locotenentul Lungulescu, secretarul Societății „Mormintele Eroilor”<sup>xxxvii</sup>, Barbu Georgescu, ajutor de primar. În finalul ceremoniei a luat cuvântul donatorul Stelian Popescu. Una din importante lucrări i-a revenit sculptorului Th. B. în urma concursului menit a defini pe viitorul realizator<sup>xxxviii</sup> al **Monumentului Unirii din Cernăuți**. Era perioada când se înfiripase o colaborare cu sculptorul Ioan Schmidt<sup>xxxix</sup>, la care sesizase o apetență pentru monumental acordând în funcție de spațiu, fundal, temă o notă distinctă modelajului.

În martie 1922, în colaborare cu sculptorul I. Schmidt, a participat, folosind motoul „**Erou**”, la concursul de machete, obținând o despăgubire de 5.000 lei. El precizează că în prima expoziție personală a lui I. Schmidt macheta a fost expusă sub numele ambilor artiști plastici. Ca atare, cu această machetă a participat, voit uitând însă să-și citeze și „colaboratorul”. Exigentul juriu, în ultimă instanță, a decis să-i acorde premiul I și realizarea monumentului, venind însă și cu condiția ca în cadrul ansamblului machetei prezentate (pedestalul cu principala compoziție sculpturală și hemiciclul ce constituia fundalul care încadra compoziția) să fie inclus și bourul călcând în picioare simbolul evocând stăpânirea austriacă instituită prin mârșavul rapt al anului 1775 când nordul Moldovei, botezat de răpitori „Bucovina” a fost preluat, puterea suzerană, Poarta Otomană încălcând flagrant prevederile Capitulațiilor care stipulau raporturile cu Moldova, devenind din protector vânzător de „colțuri de țară”. Lucrarea fusese modelată și semnată de sculptorul Spiridon Georgescu<sup>xl</sup> cu care a participat la respectivul concurs. La momentul când machetele au fost definite la mărimea dorită pentru a deveni componente ale monumentului Unirii s-a petrecut o nefericită intervenție. Th. B. a dispus mutarea semnăturii lui Spiridon Georgescu într-un loc mai discret, astfel că la data dezvelirii era apreciat pentru întreg ansamblul, „colegului” fiindu-i ignorată contribuția. A fost prilej de manifestare ulterioară nu numai a nemulțumirii păgubașului

ci a multora din artiștii plastici revoltați de unele carențe de comportament ale „olteanului Theodor Burcă”. A fost totodată prilejul aducerii la cunoștința factorilor ministeriali a conflictului<sup>xli</sup> care pusese capăt raporturilor lui Th. B cu sculptorul Ioan Schmidt.

Realizăm o succintă descriere a **Monumentul Unirii din Cernăuți**, amplasat în Piața Unirii<sup>xlii</sup> și având ca fundal clădirea Primăriei. Monumentul Unirii, a fost ridicat pe o mare platformă, accesul fiind asigurat de 5 trepte care conduceau la o alta circulară de mai mici proporții la care se ajungea urcând alte 6 trepte. Compoziția centrală. era încadrată de un hemiciclu care, prin arhitectură și elementele decorative încorporate, erau o succintă evocare a zbuciumatei istorii a zonei. La realizarea urbanistică s-a ținut seama de raportul înălțimii și proporțiilor monumentului cu clădirea Primăriei, fiind amplasat în spațiul verde din fața respectivului edificiu. La cele două capete hemiciclul avea stemele, iar pe brâul de bronz se aflau efigiile lui Grigore Ghica VV.<sup>xliii</sup>, regelui Ferdinand I precum și scene din istoria românilor, inclusiv din primul război mondial. Compoziția centrală reda un ostaș român în echipamentul de luptă susținând cu mâna stângă un steag pe care-l săruta. Alături se afla o față îngenunchiată, susținută de ostaș cu mâna dreaptă. Personajele reprezentau Bucovina recunoscatoare. La spate, pe platformă era plasat zimbrul care strivea sub picioare vulturul cu două capete ale stăpâniri Austriei.

Dezvelirea monumentului Unirii a avut loc la 11 noiembrie 1924, la solemnitate a participat regele Ferdinand I<sup>xliv</sup>, membrii guvernului, oficialități din țară, localnici. Cu acel prilej în cimitirul orășenesc a fost dezvelit și un monument al Eroilor.

Din păcate acest simbol al cinstirii celor care s-au sacrificat pentru realizarea Înaltului Ideal al reîntregirii neamului pe vatra strămoșească la momentul raptului realizat de U.R.S.S. la finalul lunii iunie 1940 n-a putut fi evacuat<sup>xlv</sup>, iar cotropitorii au considerat de datoria lor să-l dinamiteze pentru a face să dispară această voință a neamului românesc.

La concursul pentru monumentul Eroilor din Brăila<sup>xlvi</sup> sculptorul Th. B. a obținut premiul III, pe care l-a refuzat.

Pentru Salonul din toamna anului 1922 a prezentat lucrările: **Urmările războiului, Pocăința, Eva, Ursita, Prăbușirea**, portrete, macheta monumentului **Eroilor Fălticeni**.

Participând la concursul pentru **monumentul Eroilor grăniceri** din Regimentul nr. 2 de la Fălticeni Th. B. a obținut realizarea<sup>xlvii</sup> prin contractul încheiat în anul 1921. Președinte al comitetului de inițiativă erau Octav Lovinescu și secretar I. Dragoslav<sup>xlviii</sup>. Pentru realizare a colaborat cu arhitectul Victor Ștefănescu. Inaugurarea a avut loc la 24 septembrie 1922.

O altă lucrare pentru cinstirea Eroilor adjudecată de sculptorul Th. B. a fost cea pentru orașul Călărași<sup>xlix</sup>. Pe fețele pedestalului bine proporționat sunt plasate o serie de texte. La spate are inscripția: **Ridicat în anul 1925 / luna octombrie / din inițiativa**

**unui comitet de cetățeni din Călărași;** și tot la spate jos: **Sfințit la 14 februarie 1926.**

Pe pedestal sunt atașate 2 basoreliefuri redând scene de atacuri la baionetă ale ostașilor români definite prin cuvintele: „**Mărăști, Mărășești**”. Sunt semnate și datate: „**TBurcă 1925**” În față pe pedestal textul dedicației: „**Eroilor călărășeni cari s-au jertfit pentru întregirea neamului 1916-1918**”.

Are ca elemente decorative: o cască, o ramură de lauri, toate turnate în bronz. Statuia redă un ostaș român cu mâna stângă ridicată scrutând zărilor de la fruntariile țării. Cu mâna dreaptă ține arma ridicată. Pe plinta statuii inscripțiile: în stânga: **Fabrica V.V. Râșcanu**; în dreapta **TBurcă**. Jos pe pedestal: **sculptorul Burcă / Dumitrescu pietrar**. La Salonul Oficial din anul 1924 au participat<sup>i</sup> sculptorii Theodor Burcă, Ioan Dimitriu Bârlad, George Dimitriu, Spiridon Georgescu, Richard P. Hette, Ion Iordănescu, Dumitru Mățăuanu, Corneliu Medrea, D.D. Mirea, Dimitrie Paciurea, Milița Petrașcu, Alexandru Plămădeală, Frederic Storck. Sculptorul Th. B. a participat cu lucrările<sup>ii</sup>: **Dorința și Profil**.

„Cronicarul” Th. .B. a comentat<sup>iii</sup> situația creată la această manifestare artistică constatând că în mod preponderent au fost admise lucrările expresioniste, fanteziste, cubiste, tutancamoniste și de alte maniere. Autorul revendica ca arta românească să nu fie partizană a acestor expansiuni. Exigentul cronicar Victor Ion Popa<sup>liii</sup> semnalează<sup>liv</sup> creația sculptorului Theodor Burcă, apreciindu-i realizările.

În octombrie 1924 a avut loc dezvelirea<sup>lv</sup> **Monumentului medicilor militari**, amplasat inițial în fața Institutului de medicină militară. Este dedicat Eroilor Companiei a II-a Sanitară. Modificările ulterioară de natură urbanistică din zonă au impus reamplasarea monumentului în curtea Spitalului Militar Central. Este o lucrare în piatră având forma de Cruce cu mai multe brațe și pe fața principală simboluri modelate de Th. B. și turnate în bronz. În partea superioară este plasată vechea emblemă a medicinei, iar jos o cască militară așezată pe o cunună de laur.

Sculptorul Th. B. a realizat în anul 1925 medalionul **prof. I. Ursu**<sup>lvi</sup> pentru mormântul din cimitirul Bellu.

La Salonul Oficial din anul 1926 sculptorul Th. B. a participat cu lucrarea<sup>lvii</sup> **Cutarea granițelor**.

Pe plaiurile dobrogene, la 29 august 1926, a avut loc dezvelirea<sup>lviii</sup> monumentului **Ion I. Movilă** pentru a-l cinsti pe cel care, în anul 1899, a pus bazele stațiunii „Movilă Techirghiol”<sup>lix</sup>. Este menționată și medalia<sup>lx</sup> cu avers și revers evocând acest eveniment. Ea a fost realizată la 20 septembrie 1924 pentru a marca 25 de ani de benefică existență a stațiunii.

La Dragosloveni, jud. Putna, azi Vrancea prin grija<sup>lxi</sup> soției scriitorului Alexandru Vlahuță, casa în care a locuit în ultimele decenii de viață în mod permanent creator și unde și-a primit ca oaspeți pe bunii prieteni, a fost organizată ca un veritabil Centru Cultural unde o serie de camere de la etaj adăposteau piese evocatoare ale personalității,

ale multiplelor preocupări ale lui Alexandru Vlahuță. Parterul găzduia și un activ cerc de citit și un atelier dotat cu utilajele tradiționale pentru perpetuarea realizării cusăturilor specifice zonei.

Zestrea patrimoniului cultural al Capitalei a fost completată prin donația casei viceamiralului Vasile Urseanu<sup>lxii</sup> care după pensionare a ridicat-o în zona nordică a orașului pe Bd. Lascăr Catargiu nr. 21 pentru a-i fi locuință dar și loc de cercetare a constelațiilor. Casa, în formă de navă, avea în partea superioară cabina care găzduia un observator astronomic dotat cu o valoroasă lunetă. În acord cu soția a dispus testamentar ca această construcție să fie preluată de Primăria Municipiului București pentru a găzdui un viitor muzeu de artă<sup>lxiii</sup> și asigurarea continuării cercetărilor astronomice.

Sculptorului Th. B. i-a fost comandat<sup>lxiv</sup> un **bust Vasile Urseanu** pentru a fi amplasat în cimitirul Bellu. Ulterior, din inițiativa unui grup de admiratori ai viceamiralului Urseanu, s-a ajuns la realizarea unui bust de către sculptorul Th. B., urmând ca în luna septembrie 1936 să fie dezvelit lângă farul de la Tuzla, jud. Constanța. Monumentul<sup>lxv</sup>, avea în compunere pe fața pedestalului un basorelief, iar deasupra bustul amiralului Urseanu, ambele piese tunate în bronz.

La expoziția retrospectivă găzduită în incinta Ateneului Român din 1927 sculptorul Th. B. a expus<sup>lxvi</sup> lucrările **Dorința și Compoziție**.

Au fost anii când prin strădania omului de știință Constantin Kirițescu<sup>lxvii</sup> au fost oferite publicului monumentalele volume, *Istoria războiului pentru întregirea României, 1916-1919*, elaborate după o amplă documentare, fiind dedicate evocării anilor marilor sacrificii întru realizarea reîntregirii neamului românesc. Autorul a inclus în volumele respective și planșe cu reproduceri ale unor lucrări de artă plastică elaborate de artiștii români pentru a immortaliza Eroismul, spiritul de sacrificiu. Sculptorului Th. B. i-au fost reproduse<sup>lxviii</sup> două semnificative compoziții: **Atacul și Mutarea de hotar a țării**.

O apreciere semnificativă a reformulat-o<sup>lxix</sup> în 1928 Nicolae Iorga care constant a urmărit evoluția artistului plastic Th. B.

La ampla manifestare expozițională Salonul Ateneului Român din anul 1928 sculptorul Th. B. a participat cu trei portrete<sup>lxx</sup>. În ultimele zile ale expoziției juriul s-a reunit pentru a decide ce premii și ce lucrări vor fi achiziționate de la artiștii expozanți. Lui Th. B. i-a fost achiziționată<sup>lxxi</sup> lucrarea **Basorelief**.

Concomitent spațiile Ateneului Român au găzduit în aceeași perioadă a anului 1928 și Salonul Societății artiștilor sculptori români, Th. B. fiind consemnat<sup>lxxii</sup> în catalogul expoziției cu 5 lucrări: **Basarabia, Fără popas, Dezolarea, Pocăința și Vlahuță**.

Importantul cotidian bucureștean „Universul”<sup>lxxiii</sup> în evoluția sa ca tipar a cunoscut importante și salutare intervenții menite a contribui la buna realizare a tipăriturilor și a condițiilor de muncă pentru întreg personalul care participa la apariția sa. Stelian Popescu s-a străduit ca spațiile și tehnologia în dotare să fie în concordanță cu cele existente la similarele periodice europene. Ca atare, lângă vechea construcție din str. Brezoianu a ridicat un efectiv palat pe care l-a dotat de la tehnica performantă la

mobilierul adecvat și l-a pus la dispoziția realizatorilor variatelor lucrări tipografice. La parterul clădirii a amenajat și un salon menit a găzdui manifestări expoziționale. La data inaugurării salonul a găzduit lucrări ale artiștilor români contemporani printre care și cea a sculptorului<sup>lxxxiv</sup> Th. B.

Meticuloasa evidență<sup>lxxxv</sup> ținută de Vasile V. Rășcanu<sup>lxxxvi</sup>, turnătorul lucrărilor sculptorilor multora din artiștii plastici contemporani consemnează câteva din lucrările încredințate de sculptorul Th. B. pentru a le da definitivarea în bronz în anii 1930-1931. Consecvent sculptorul Th. B. a participat și în primăvara anului 1932 la Salonul Oficial, prezentând<sup>lxxxvii</sup> un **Cap de expresie**.

Intrând în folosință ansamblul Fundației „Ioan I. Dalles”<sup>lxxxviii</sup> patronată de Academia Română<sup>lxxxix</sup>, sălile de expoziții au găzduit în toamna anului 1932 un salon care a reunit realizările de ultimă oră ale artiștilor români. Printre aceștia s-a aflat<sup>lxxx</sup> și sculptorul Th. B. A fost anul când și Asociația artiștilor plastici a organizat un salon cu participarea<sup>lxxxii</sup> pictorilor și a sculptorilor membri ai respectivei comunități.

Premergător sărbătoririi centenarului înființării orașului Turnu Severin<sup>lxxxii</sup> locuitorii de pe plaiurile mehedintene au inițiat și realizat o suită de obiective, printre ele fiind amplasarea în centrul localității, în Parcul „Rozelor”, a unui simbol al cinstirii la adresa Eroilor mehedinteni. Lucrarea a fost încredințată spre realizare<sup>lxxxiii</sup> sculptorului Th. B. care, pentru elementele de arhitectură și ambient, a colaborat<sup>lxxxiv</sup> cu arhitectul State Baloșin<sup>lxxxv</sup>. **Monumentul criptă al Eroilor mehedinteni** are în componere<sup>lxxxvi</sup> două personaje. În prim plan este un ostaș român în uniforma de campanie „1917” preluând torța de la un ostaș roman. Dezvelirea monumentului în cadrul manifestărilor dedicate Centenarului orașului a avut loc la 25 octombrie 1933. Solemnitatea s-a desfășurat în prezența regelui Carol al II-lea<sup>lxxxvii</sup> și a inclus<sup>lxxxviii</sup> și cuvântările generalilor Jujescu și Economu.

La Salonul Ateneului Român din primăvara anului 1935, acțiune inclusă în programul manifestărilor din cadrul festivităților desfășurate sub genericul „Luna Bucureștiului”, sculptorul Th. B. a participat<sup>lxxxix</sup> cu lucrările **Tinerete și Cap de expresie**.

Un mai vechi deziderat al bucureștenilor a ajuns să devină realitate în deceniul al patrulea al secolului al XX-lea. A fost realizat<sup>xc</sup> **Monumentul cinstirii lui Tudor Vladimirescu**, lucrare încredințată de inițiatori spre realizare sculptorului Th. B. care a modelat componentele în anul 1934, ulterior statuia fiind turnată în bronz<sup>xcii</sup> de firma Vasile V. Rășcanu, iar leul amplasat pe una din treptele postamentului a fost cioplit în piatră. Monumentul a fost amplasat într-un mic spațiu verde, o platformă de bune proporții în relație cu pedestalul care oferă posibilitatea apropierii de ansamblu prin treptele ce sunt dispuse spre toate punctele cardinale. Pe fața principală a pedestalului placat cu piatră este textul evocator: **Tudor Vladimirescu 1821**. Eroul este redat în picioare având mâna dreaptă ridicată, purtând o sabie în postura de chemare la acțiune a fiilor țării pentru înlăturarea fărâdelegilor. Cu mâna stângă ține în dreptul inimii drapelul care, prin componentele sale, a fost mobilizator la faptele menite a metamorfoza



societatea românească. Privită de la o distanță corespunzătoare lucrarea se caracterizează prin bunele proporții ale ansamblului monumental, fiind totodată prilej de apreciere a demnității degajată de eroul neamului românesc. Solemnitatea dezvelirii a avut loc la 2 august 1935 într-o veche zonă comercială a orașului pe str. Precupeții Vechi.

În cel de al patrulea deceniu din secolul XX au fost pentru multe din domeniile de activitate anii unor profunde transformări prin rapida tehnicizare, dar și prin creșterea calificării celor care mânuiau noile utilaje. În sectorul tipografic noile tehnologii au ușurat munca tuturor meseriașilor care contribuiau la editarea a presei și a cărților. Prin construirea Palatului „Universul” și dotarea cu cele mai performante mașini ale timpului actul tipografic al acestora era un etalon în epocă. Ca atare, editarea „Calendarului” anual a fost unul din elocventele exemple de performanțe obținute în respectivul domeniu. Au fost incluse în calendare planșe cu reproduceri ale creațiilor artistice ale plasticienilor români. De o asemenea prezentare s-a bucurat și sculptorul Th. B. căruia i-a fost reproducă<sup>xcii</sup> lucrarea **La țârm**.

Marea înclăștare din vara anului 1917 din zona Mărășești a revenit de mai multe ori în decursul anilor, preocupare de evocare pentru sculptorul Th. B. Recurgând la mitologie, la fantezia populară una din lucrări redă<sup>xciii</sup> un ostaș în plină acțiune lovind cu patul armei balaurul.

Pentru cinstirea memoriei domnului Moldovei Ioan Vodă cel Viteaz<sup>xciv</sup> răpus prin trădare în confruntarea cu oștile otomane de la Iezerul Cahul în 13/14 iunie 1574 s-a comandat sculptorului Th. B. un simbol pentru a fi amplasat în localitatea Cahul, aflată dincolo de apa Prutului.

Începând cu anul 1937 sculptorul Th. B. a fost un consecvent participant<sup>xcv</sup> la manifestările expoziționale ale Societății Tinerimea Artistică. Respectiv în 1937 a expus un **Profil de femeie**. În anul 1938 în aceeași ambianță a expus<sup>xcvi</sup> un **Cap de expresie**.

În 1937 a modelat și lucrarea evocându-l pe părintele său, preotul Ioan Burcă<sup>xcvii</sup>.

Comitetul de inițiativă pentru realizarea **Monumentului vânătorilor de munte** s-a reunit<sup>xcviii</sup> S 20 iunie 1936 și a prezentat regelui Carol al II-lea macheta preconizatului monument pentru a evoca faptele de Eroism din primul război mondial al primului Batalion care a luptat la Coșna – Cireșoiaia, urmând ca monumentul să fie ridicat la Târgu Neamț unde și-au avut tabăra de constituire și intensă instruire. Regele a aprobat proiectul elaborat de către sculptorul Th. B. în concordanță cu cele stipulate de comanditari. Ulterior sculptorul Th. B., conservatorul Municipiului București a terminat<sup>xcix</sup> lucrările pentru amplasarea **monumentul Eroilor Vânătorilor de Munte ridicat pe Dealul Gol de la Târgu Neamț**, urmând ca monumentul să se inaugureze „luna viitoare”. Componentele sculpturale, inclusiv basoreliefurile, au fost turnate în bronz. A fost dezvelit în 1939. Dăinuirea i-a fost agreată sistematic după venirea eliberatorilor ocupanți care au acționat<sup>c</sup> pentru desființarea acestei arme din structura forțelor armate ale României. Prin poziția dominantă a botului de deal care i-a fost

hărăzit ca amplasament de către inițiatori, monumentul este remarcat de la mare distanță.

În primăvara anului 1939 sculptorul Th. B. a participat la expoziția Societății Tinerimea Artistică cu patru lucrări<sup>ci</sup>: **Carol al II-lea, Irinel, Alegorie și Tinerete.**

Pinacoteca Municipiului București realizare a celui de al patrulea deceniu al secolului XX a trecut operativ la creșterea patrimoniului artistic, sistematizarea și expunerea în incinta casei „Urseanu”. O contribuție organizatorică a avut-o sculptorul Th. B. numit de la înființarea instituției în postul de custode<sup>cii</sup>. Au fost anii când munca i s-a concretizat și prin elaborarea unui catalog al lucrărilor de artă plastică (pictură, desen, grafică, sculptură).

După decesul<sup>ciii</sup> lui Iulian Oprescu<sup>civ</sup>, primul fabricant de conserve, tip ghiveci din Capitală, familia a comandat sculptorului Th. Burcă realizarea unui medalion în care era redat Iulian Oprescu în postura de cercetaș pentru mormântul din cimitirul Bellu. În cavou era<sup>cv</sup> o statuie modelată de Cornel Medrea și turnată în bronz, având plasate pe fețele pedestalului panouri realizate de Th. B.

La a 40 expoziție a Societății Tinerimea Artistică Theodor Burcă a participat<sup>cvi</sup> cu lucrarea **Mască.**

Anual Academia Română, în perioada interbelică, acorda<sup>cvii</sup> premii pentru fiecare domeniu de activitate umană ca înaltă apreciere. Rezultatele notorii dobândite determina înscrierea celor ce se considerau a fi îndreptățiți să aspire la o asemenea onorantă răsplată morală și materială pe lista concurenților, juriului fiindu-i solicitat un triaj motivat și imparțial care să conducă la desemnarea celui mai îndreptățit a fi declarat laureat al Premiului Academiei Române din anul ... În anul 1940 au candidat<sup>cviii</sup> sculptorii: Constantin Baraschi, Theodor Burcă, Ion Gheorghiuță, Ioan Iordănescu, C.D. Mărăcineanu, N. Torosian. Au fost, la timpul respectiv, apreciați<sup>cix</sup> de cronicarii de specialitate, istoricii de artă sculptorii: Oscar Spaethe, Theodor Burcă, Alexandru Călinescu.

La a 41-a expoziție a Societății Tinerimea Artistică sculptorul Th. B. a participat<sup>cx</sup> cu două lucrări, respectiv un **Cap de expresie** și **Poetul Alexandru Macedonsky.**

În 1942 participarea sculptorului Th. B. la expoziția Societății Tinerimea Artistică a adus<sup>cxii</sup> în fața privitorilor mesajul a două semnificative lucrări. Un **Profil** reda capul unui bătrân care, prin elementele compoziționale, sugera înțelepciunea acumulată în anii vieții, iar a doua lucrare era **macheta monumentului Eroilor de la Turnu Severin** simbol evocator al înaltei și onorantei misiuni, moștenire ancestrală de apărători de glie strămoșească.

Pentru majoritatea artiștilor plastici anii celui de al doilea Război Mondial au generat și dificultăți de natură materială ca urmare a diminuării comenzilor. Ca o soluție reparatorie a fost lansarea de către instituțiile statului unele comenzi de lucrări menite a înzestra forul public. Fondurile necesare au fost la paritate furnizate de ministerul de resort și primăriei. În București în acest sens s-a hotărât, în 1942, ca în zona limitrofă Bd.

Schitu Măgureanu, din incinta Grădinii Cișmigiu să fie amenajat un Rond Roman în care să fie amplasate 12 busturi evocând pe iluștri reprezentanți ai culturii românești din veacurile XIX-XX. La nivel ministerial s-a hotărât că vor fi busturi de aceeași mărime, pe cine vor reprezenta lucrările, cui să fie încredințată realizarea, materialul în care vor avea finalitate modelările artiștilor și materialul pedestalelor. Sculptorului Th. B. i-a fost repartizată<sup>cxii</sup> realizarea **bustului Vasile Alecsandri**<sup>cxiii</sup>.

La Salonul Oficial din anul 1943 sculptorul Th. B. a participat<sup>cxiv</sup> cu lucrarea **Sanda**.

Întrucât numărul celor care doreau să primească comenzi de genul celor care au căpătat finalitate în Grădina Cișmigiu era mult mai mare s-a decis ca și în alte zone ale Capitalei să fie realizate asemenea dotări. Așa a apărut ca obiectiv prioritar spațiul Grădinii Icoanei. Sculptorul Th. B. s-a adresat conducerii Primăriei Municipiului București solicitând să-i fie repartizată<sup>cxv</sup> lucrarea care să-l evoce pe Alexandru Macedonsky, arătând relațiile ce i-au apropiat în anii specializării la Paris, permițându-i să-l cunoască profund pe complexul om, fapt care, în decursul anilor, l-a ajutat în abordarea temei și în alte împrejurări.

Anii finalizării mării conflagrații mondiale cu tot ceea ce a generat ca radicală metamorfoză a societății românești a avut drept urmare și în domeniul artelor plastice răsturnări de relații, artiștii mai vârstnici „cedând” locul celor mai tineri cu capacitate de a se adapta noilor cerințe. Atât la Salonul Oficial, cât și la acțiunile expoziționale ale Societății Tinerimea Artistică<sup>cxvi</sup>, cât au mai supraviețuit, artistul Th. B. nu a mai participat. A intervenit momentul pensionării<sup>cxvii</sup> și cel al decesului<sup>cxviii</sup>

Ca și în cazul multor altor artiști formați la școala națională a artelor frumoase, cu ani de specializare în centrele artistice ale Europei, cu călătorii de documentare și deseori cu notabile participări la manifestările artistice din respectivele țări, creator în anii primei jumătăți a veacului XX a unor lucrări ce au onorat forul public, o serie de instituții de cultură, inclusiv muzee și colecții de artă<sup>cxix</sup> s-au bucurat de o nemeritată ignorare în deceniile care au urmat în a doua parte a secolului al XX-lea. Printre acești nedreptățiți se înscrie și numele sculptorului Th. B. A venit timpul ca patrimoniul cultural artistic să fie cunoscut, protejat și transmis către cei de mâine cu toate elementele ce definesc o asemenea creație. Ca atare, și în cazul sculptorului Th. B. considerăm că sunt necesare demersurile de documentare care să conducă la elaborarea unei monografii și care să-i definească contribuția la înzestrarea respectivului patrimoniu.

Cele formulate<sup>cxx</sup> în prezenta comunicare le considerăm a fi o incompletă amintire a unora din cele întreprinse de înaintașul nostru, fiind însă, sperăm, un îndemn pentru aprofundarea documentării de către mai tinerii doritori a evidenția faptele înaintașilor. Merită o asemenea întreprindere acest artist sculptor, repetăm, realizator a numeroase **monumente ale Eroilor primului Război Mondial, al lui Tudor Vladimirescu, viceamiralul Vasile Urseanu, Ioan I. Movilă, Alexandru Macedonski, Alexandru Vlahuță** ș.a. Îi sunt amintite sumar în diverse publicații lucrările de for public:

**monumentul Unirii de la Cernăuți, Eroilor de la Turnu Severin.** El a fost o prezență la viața artistică cu participări la expozițiile oficiale sau cele organizate de diverse asociații, societăți, grupări artistice. A organizat și expoziții personale și a trimis lucrări la diverse manifestări internaționale. A fost custode din 1934 al Pinacotecii Municipiului București, realizând și publicând un prim inventar al acestei instituții muzeale.

---

<sup>i</sup> Lucian Predescu, *Enciclopedia Cugetarea – material românesc – oameni și înfăptuiri*, Editura Cugetarea – Georgescu Delafras, București, 1940, p. 145, menționează nașterea la **1892**.

<sup>ii</sup> **Ion Burcă** (1851 - 1923, București), preot, la data nașterii lui Th. B. era protopop la Slatina. Certificatul de naștere a lui Th. B. Act nr. 30 din Registrul de Stare Civilă din 25 februarie 1889. Const. St. Bilciurescu, „Almanahul cultelor pe 1893”, București, anul al II-lea, 1893, p. 19 Protoieria Oltu: preot Ion Burcă.

„Anuarul Socec – România și Capitala București – Anul al 4-lea 1913”, partea III-a, p. 60 I. Burcă, str. Sf. Voievozi nr. 4. [în continuare abreviat: **Anuarul Socec – 1913**].

„Calendarul Universul, 1938”, București, p. 301 la 26 mai 1937 + prof. Ion Popa Burcă.

<sup>iii</sup> Ecaterina (1859 - 1909) casnică.

<sup>iv</sup> Tiberiu Crudu, *Un sculptor: Teodor Burcă*, în: „Neamul românesc literar”, București, anul III, nr. 11, 27 martie 1911, p. 168-169.

<sup>v</sup> **Ernest Henri DUBOIS** (1863, Dieppe, Franța – 1930, Paris). Studii de artă plastică, sculptor monumentalist, portretist cu lucrări în Franța și în alte țări, a fost invitat în România de către Eugeniu Carada ca să realizeze o serie de lucrări, predilect ale exponenților Partidului Liberal. Menționăm monumentele: I.C. Brătianu, (distruș după 1947), **Eugen Carada** (lângă clădirea Băncii Naționale, distruș), **Take Ionescu**. **Eugen Stătescu** (în Palatul de Justiție), **dr. Alexandru Stăncescu** (cimitirul Bellu, 1911), **George Palade**, **George G. Mârzescu** realizat în colaborare cu Aime Octobre (distruș de legionari în 1940), **George Cantacuzino** și **Dimitrie Sturdza** (Palatul Parlamentului), busturile: **regele Carol I**, unul pentru Casa Urseanu și altul pentru Pinacoteca Ateneului Român; **Caritatea** ș.a. La realizarea și finalizarea, inclusiv amplasarea monumentelor comandate din România, antrena pe sculptorii români ce-și făceau stagiul de perfecționare în atelierul lui.

**Petit Larousse illustré, 1979**, Librairie Larousse, Paris, 1979, p. 980: lucrări: **Le Pardon**; monumentul comemorativ **De la dense du Havre, 1895**; **statuia amiralului Mauchez**, bronz, 1896; **monumentul Joseph și Xavier de Maistre**, realizat pentru Chambéry; **monumentul de Boussuet la catedrala din Meaux**.

<sup>vi</sup> **Tiberiu CRUDU** (22 iunie 1882, Tudora, jud. Botoșani – 25 august 1952, Botoșani, cimitirul Eternitatea). Carieră didactică, director al Școlii Normale din Botoșani. Animator al actului cultural, scriitor, publicist. Mihai Onofrei i-a realizat portretul. Peste ani nostalgic exprima totala grațitudine pentru omenia acestuia și dorința de a realiza modelarea chipului pentru a-l eterniza în bronz.

Tiberiu Crudu, *Un sculptor: Teodor Burcă*, în „Neamul românesc literar”, București, anul III, nr. 11, 27 martie 1911, p. 168-169 prezintă evoluția artistului în primii ani de activitate.

R. Simion, **Ce știți despre monumentul Eroilor din Botoșani ?**, în „Clopotul”, Botoșani, 28 mai 1972, autorul amintește că despre acest monument. Tiberiu Crudu l-a prezentat în *Cronica botoșăneană* din „Revista Moldova”, anul IX, nr. 8-9 decembrie 1924-ianuarie 1925 și nr. 11-12 martie-aprilie 1925 în care a fost lansat apelul pentru realizarea monumentului de către sculptorul Horia Miculescu, lucrarea fiind evaluată la peste 1 milion de lei, dezvelirea având loc în iulie 1929. **Vezi: „Vestea”**.

V.Z.T. Botoșani, cimitirul Pacea mormântul lui Tiberiu Crudu are un medalion cu efigia sa și textul: **TIBERIU CRUDU 22 Iunie 1882 TUDORA – 25 AUGUST 1952 PROFESOR PEDAGOG**

**DIRECTOR SCRIITOR OMAGIU DIN PARTEA FOȘTILOR ELEVI AI ȘCOLII NORMALE MIHAIL EMINESCU DIN BOTOȘANI SERIILE ANILOR 1919 – 1933. Medalionul s.s.j. MĂNĂSTIREANU M, și DONIȘA A.**

<sup>vii</sup> Expoziția oficială a artiștilor în viață, 1916, Catalog p. 37, Theodor Burcă.

<sup>viii</sup> Salonul sculptorilor români, 1919, Catalog, Theodor Burcă.

<sup>ix</sup> Franck *????*, Le premier salon de sculpture, în: „L'Orient”, București, 22 mai 1919.

Cronica din „Rampa”, București, 26 mai 1919.

Cronica din „Viitorul”, București, 28 mai 1919.

A.Ag. *????*, Salonul sculptorilor români, în: „Steagul”, București, 31 mai 1919.

<sup>x</sup> Cronica din: „Universul”, București, 9 octombrie 1919.

N. Iorga, Cei ce muncesc, în: „Neamul românesc”, București, 14 octombrie 1919.

Cronica din „Rampa”, București, 14 noiembrie 1919.

<sup>xi</sup> Nu avem date despre lucrările expuse.

Lucrezia Karr. /Lucrezia Karnabatt/, Salonul sculptorilor români, în: „Rampa”, București, 10 aprilie 1920.

E. Tit *????*, Expoziția sculptorilor din România Mare, în: „Epoca”, București, 19 aprilie 1920.

<sup>xiii</sup> Sala Maison d'Art str. Corăbiei, în 1924 la nr. 1, în 1926 la nr. 3.

A.N.-D.A.I.C., fond Muzeul Al. Saint Georges, inv. 654, dosar 40/1926, f. 3 săli de expoziții.

Planul Unirea, Municipiul București și împrejurimile, ediția XIV, Editura Institutului Cartografic „Unirea”, Brașov, /1941/, p. 52 Opis cu numiri vechi, azi desființate, dar rămase în uzul public fiind date numirile noi, oficiale: str. Corăbiei = str. Clémenceau.

<sup>xiii</sup> Presa, la rubricile de artă, a consemnat aprecierile. Cităm periodicele:

„Dimineța”, București, 25 octombrie 1920.

A Agnese, ... Expoziția sculptorului Burcă ..., în „Viitorul”, București, 13 noiembrie 1920.

Cronica din „Universul”, București, 15 noiembrie 1920.

Cronica din „Adevărul literar și artistic”, 28 noiembrie 1920.

<sup>xiv</sup> **B. BRĂNIȘTEANU (Benno Braunstein)** (1874 – 1947) ziarist a semnat în presa din Iași, București, Turnu Severin primelor decenii ale secolului XX cu diverse pseudonime.

Mihail Straje, Dicționar de pseudonime, alonime, anagrame, asteronime, criptonime ale scriitorilor și publiciștilor români, Editura Minerva, București, 1973, 812 p. [VZT]. La p. 97.

<sup>xv</sup> VZT: La biserica Mavrogheni din București placa comemorativă în memoria Eroilor anilor 1916-1918 este realizată de Th. B. Printre cei pomeniți că au locuit în această parohie este menționat și generalul Ioan Dragalina.

<sup>xvi</sup> **Victor Gh. ȘTEFĂNESCU /Stephănescu/** (14 martie 1877/ 1876 ?, București – 1950, București, incinerat, urna la cimitirul Bellu, figura 1, locul 9). Studii de arhitectură la București, la Școala politehnică din Dresda și la Școala de arte frumoase din Paris, cu diploma Școlii superioare de arhitectură din Paris, a expus la Saloanele Oficiale de la Paris din anii 1901-1902. În țară a colaborat la elaborarea planului general al Expoziției Jubiliare din Parcul Carol din 1906, proiectând și Pavilionul Regal, Pavilionul Geologiei, Ospătăria Regală ș.a., Ulterior, pentru diverși beneficiari a proiectat palatul Institutului Geologic, în calitate de arhitect șef al C.F.R., extinderea ansamblului Gării de Nord, zona coloanelor, a contribuit la realizarea planului de renovare a Teatrului Național, a proiectat și coordonat lucrările de construcție a Bisericii Încoronării de la Alba Iulia, Mausoleul „Vasile Alecsandri” de la Mircești, jud. Roman, azi Iași, carieră didactică universitară, membru al Comisiunii Monumentelor Istorice, a participat la numeroase recepții de lucrări de anvergură, observațiile sale relevând cunoștințele, preocuparea de a asigura trăinicia, funcționalitatea ireproșabilă a respectivelor edificii, publicist.

George Bezviconi, Necropola Capitalei, București, 1972, p. 265, menționează ca an al nașterii **1876**.

Frédéric Damé, Bucarest en 1906, Editura Socec, București, 1907, p. 566-567 cariera didactică a arhitectului, realizări. Foto p. 567.

„Anuarul „Socec” - 1913”, partea a III-a p. 457 locuia pe str. Sf. Ionică nr. 7 având și telefon; partea IV-a, p. 17 adresele arhitecților: ibidem.

Lucian Predescu, op. cit., p. 809.

1864-1964 – 100 de ani de la înființarea institutului de arte plastice „Nicolae Grigorescu” din București, Editura Meridiane, București, 1964, p. 54-55 referință la arhitectul Victor Ștefănescu (1911-1948) care, între anii 1904-1909, a predat la catedra de perspectivă. Îi sunt atribuite edificiile: Institutul Geologic, Extinderea de la Gara de Nord, Palatul Primăriei și moscheea din Constanța, Extinderea Gării Sinaia. Paul Constantin, *Dicționarul universal al arhitecților*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p. 311.

Maria Ioniță, *Piese din colecțiile fotografice ale Muzeului Național de Istorie care prezintă realizări ale arh. V. G. Ștefănescu*, în: „Revista Muzeelor”, București, anul XXXI, nr. 1, 1994, București, p. 20-25.

C. Loghin, *Cernăuți*, Tip. Mitropolitul Silvestru, Cernăuți, 1936, 128 p. Referință la p. 98 la monumentul Unirii Bucovinei cu România din Piața Unirii, realizare a colaborării sculptorului Th. B. cu arhitectul V.G. Ș. Inaugurat la 11 noiembrie 1924 în prezența regelui Ferdinand I; p. 89 monumentul Eroilor din cimitirul din Cernăuți = cel ostășesc al Regimentului 41 Infanterie austriac=bucovinean; p. 90 parcul Arboreasa – Liga Culturală din Cernăuți prin preocuparea prof. univ. V. Gherasim. [A.N. Biblioteca II 3.655; A.N.-D.J. Mureș, Târgu Mureș Biblioteca I 3.449].

A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A., D.A., inv. 819 dosar 90/1937, f. 48 Comuna Bălăceana, Jud. Șuceava, azi componentă a comunei Ciprian Porumbescu, solicită aprobarea pentru realizarea **monumentului Eroilor** conform planului arhitectului V. Ștefănescu din broșura societății „Cultul Eroilor”.

<sup>xvii</sup> V.Z.T., 28 aprilie 1992, Oradea, Muzeul Militar, expus în holul central, pe scara de onoare.

<sup>xviii</sup> V.Z.T., 22 octombrie 1996. Zona centrală a cimitirului.

<sup>xix</sup> A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A., D.A., inv. 819, dosar 68/1937, f. 190v.: la Sibiel, jud. Sibiu, bustul realizat de I. Burcă, 1921 = 30.000 lei. **N.B. prenumele este consemnat eronat fiind de fapt: Theodor.**

<sup>xx</sup> Florian Tucă col., dr., Mircea Cociu, *Monumente ale anilor de luptă și jertfă*, Editura Militară, București, 1983, 447 p. cu bibliografie la fiecare obiectiv tratat. [VZT]. [În continuare abreviat: F.T., M.C.]. La p. 338. Amplasat la Sibiel, autor Th. B. Lucrare comandată de părinții Eroului.

<sup>xxi</sup> La 23 februarie 1920 a încheiat contractul, în urma concursului, pentru monumentul Eroilor din Odobești, președinte al comitetului de inițiativă fiind judecătorul Bărănescu. Simbolul a fost inaugurat la 9 mai 1921.

F.T., M.C., p. 283, Odobești, jud. Vrancea, în centru lângă magazinul cooperativei **monumentul Eroilor 1916-1918**, având pe pedestal o placă marmură cu dedicația: „**Onoare vouă, adevărații fii ai Patriei**” și numele a 97 Eroii.

<sup>xxii</sup> A.N.-D.A.I.C., fond P.C.M., inv ..., dosar 15/1931 societatea Veteranilor din Odobești a comandat **monumentul Eroilor** din localitate. Sculptor Th. Burcă, arhitect V. Ștefănescu.

<sup>xxiii</sup> A.N.-D.J. Vrancea, Focșani, fond Prefectura jud. Putna, dosar 53/1932, f. 91 la Odobești 2 monumente dedicate Eroilor. Referință și la cel dedicat Eroilor din 1877-1878. Vasile Tiroiu, Dinu Kivu, *Călătorind prin Vrancea*, București, 1968, p. 28 la Odobești pe str. 23 August **monumentul Eroilor 1916-1918, Oscar Han, 1921** **ERONAT ! = Theodor Burcă**. Florian Tucă, *În memoriam, Itinerar eroic*, Editura Militară, București, 1971. [În continuare abreviat: F.T., *În memoriam*]. La p. 239-242, 430 Odobești, lângă magazinul Cooperativei de consum: **monumentul Eroilor ONOARE VOUĂ, ADEVĂRAȚII FII AI PATRIEI** numele a 97 Eroii, plăci de marmură. Realizator Th. Burcă. Statuia redă o femeie care sprijină un rănit arătându-i altuia direcția de atac.

<sup>xxiv</sup> „Democrația Oltului”, Slatina, septembrie 1922 la Crăciuneiu de Jos, azi ? comuna Crăciuneii Radomirești monumentul Eroilor, având în componere statuia unui infanterist în atac, realizare a sculptorului slătinean Th. Burcă. Pe panourile atașate pe pedestal sunt menționate numele a 256 Eroii.

A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A., D.A., inv. 819, dosar 70/1937, f. 16v.: Radomirești, jud. Olt, **monumentul Eroilor 1916-1918**, 4,00 m., Th. B., 1921 = 60.000 lei.

F.T., *În memoriam*, p. 384 în fața magazinului universal: monumentul Eroilor **ÎN MEMORIA OSTAȘILOR CĂZUȚI PE CÂMPUL DE LUPTĂ ...**

<sup>xxv</sup> A.N.-D.A.I.C., fond Muzeul Al. Saint Georges, inv. 654, dosarele: 1/1865-1928, vol. I, f. 273; 1/1921, f. 267 = p. 11.

<sup>xxvi</sup> „Almanahul ziarului Universul”, 1922”, București, p. 127. [A.N. Biblioteca P I 1.633].

<sup>xxvii</sup> Ioan A. DRAGALINA /Drăgălina/ (3/16 decembrie 1860, Caransebeș - rănit la 25 octombrie, moare la 9 noiembrie 1916, București, cimitirul Bellu-Militar, fig. 1, locul 31). Școala primară începută la Râmnicu Vâlcea, finalizată la Caransebeș, gimnaziul la Budapesta. Studii și carieră militară în armata austro-ungară începute la Școala de cadeți de la Timișoara în 1880. A continuat la Viena la Academia de Război și la Școala de ingineri geodezi. Demisionând la 1 decembrie 1887 a trecut în România și este activat de la 10 decembrie 1887, urcând ierarhic de la gradul de sublocotenent până la gradul de general de brigadă. Între 1908-1911 a fost comandant al Școlii de Infanterie din București. Cadru didactic, bun tactician și bun orator, apropiat de subordonați. La 1 iulie 1916 era comandant al Diviziei I Infanterie Turnu Severin din cadrul Armatei I-a. În compania din 1916, la 27-28 august 1916 a acționat spre valea Cernei, înălțimea Alion. La 31 august se adresa ostașilor: „Voinicilor...vedeți munții din față ? Ai noștri au fost. **Dușmanul de vremuri se răsfață acolo în moșia strămoșească ... Voinici! A sunat ceasul ! La luptă vitejească !**”. În luna septembrie în plină ofensivă a preluat controlul văii Dunării, Ada-Khale, Orșova, valea Cernei organizând atacuri și contra atacuri. Contraofensiva din noaptea de 2-3 octombrie 1916. **Monumentul Eroilor din Turnu Severin** amintește de aceste lupte. După înlăturarea de la comanda unităților a generalului Culcer, a primit misiunea de a apăra vestul și nordul Olteniei, respectiv coridoarele Cernei și Jiului. În luna octombrie cu forțe mult diminuate apăra un front de 70 km. Falkenhaym a organizat o amplă acțiune menită a realiza străpungerea pe valea Jiului. Raportul de forțe era la 2 divizii și jumătate de sub comanda lui Knenssl armata română avea numai 6 batalioane. Atacul a fost declanșat la 23 octombrie. A fost momentul când, la 24 octombrie, a dat mobilizatorul Ordin de zi: „**Din acest moment am preluat comanda Armatei și cer imperios de la toți, de la general la soldat, cer în primul rând apărarea cu viața a sfântului pământ al țării noastre, apărarea vetrei strămoșești a ogorului și a cinstei numelui de român. Cer de la toți, cea mai deplină ascultare și ce mai strictă executare a ordinelor.**” ... „**Trupa care nu poate să înainteze, să moară pe loc ! Numele lor vor trăi pe veci vecilor în istoria neamului, ca și al moșilor și strămoșilor, care, cu viața și cu sângele lor, au scris paginile glorioase din întreaga viață a poporului român.**”

Hotărâse să organizeze contraofensiva care să înlăture efectul depășirii pasului Vulcan de către trupele inamice. Planul a fost aprobat de M.C.G. al A pentru a fi aplicat la 27 octombrie. La 25 octombrie a plecat din Craiova, Bumbesti, Lainici, moment când o formațiune inamică a realizat tăierea drumului. Rănit la braț în timpul unei ambuscade a continuat să coordoneze unitățile reușind să întârzie înaintarea inamicului, dar neacordarea la timp a asistenței medicale corespunzătoare i-a fost fatală, generalizându-se septicemia. Agravarea stării sănătății în urma rănirii a determinat, la 26 octombrie, trimiterea lui la București în momentul când reușita contra ofensivei era iminentă. Românii foloseau și rezervele organizând contraatacuri. Postmortem a fost decorat cu Coroana României și Ordinul Mihai Viteazul. Au fost organizate funeralii naționale.

<sup>xxviii</sup> Constantin ȘTEFĂNESCU-Amza (23 iulie 1875, București - ? ). Pregătire și carieră militară și didactică în învățământul superior militar. Participă ca maior la campania din Bulgaria iar în războiul de întregire este șef de Stat Major al mai multor unități și al Corpului I Armată în august 1917, șeful Operațiunilor din M.St.M. mai 1918, general de brigadă 30 martie 1919, secretar general al Ministerului de Război 1920-1922, general de divizie 31 martie 1929, inspector general al Geniului în Ministerul de Război. Om politic, deputat din 1931, ministru, inspector general de Armată până în august 1936 când a fost pensionat. Membru în Consiliul de administrare a Societății Române de Radiodifuziune, 25 ianuarie 1937, și președinte al acesteia, 2 aprilie 1937-29 martie 1940, senator.

A.N.-D.A.I.C., fond Constantin Ștefănescu Amza, inv. 1148.

Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 809.

Ion Mamina, Ioan Scurtu, *Guverne și guvernanți 1916-1938*, Editura Silex, București, 1996, p. 241.

Dr. I.B./ ? Bour/ , *Oameni și fapte: generalul Ștefănescu Amza, ministrul Armatei*, în: „Parlamentul românesc”, București, anul II, nr. 32, 27 noiembrie 1931, p. 9 referință la exemplara carieră militară.

<sup>xxx</sup> La G. Bezviconi, *op. cit.*, p. 33 este menționat ca redându-l pe generalul **Corneliu I. Dragalina**, la p. 117 C.I.D, general. de 62 ani a decedat în 1941.

N. Iorga, *Oameni cari au fost*, vol. II, 1917 Moartea generalului Dragalina. Lansarea ideii ridicării la Caransebeș a unei statui de bronz pentru cinstirea Eroului.

„Calendarul Universul, 1938”, București, p. 97 la 24 octombrie 1916 a decedat generalul Ioan Dragalina.

C. Căzânișteanu, V. Zodian, A. Pandeia, *Comandanți militari*, Dicționar, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, p. 108 menționează nașterea la 8 decembrie 1860 și decesul la 24 octombrie 1916.

Nicolae Popescu, *Generalul Ion Dragalina*, București, 1967, p. 7 născut la Borlova, la 12 km. sud de Caransebeș.

I. Constantinescu, *România A-Z*, București, 1970, p. 98 **EROARE**: generalul I.D. a fost îngropat la Caransebeș în cimitirul orașului.

D. Almaș, I. Scurtu, *Turism cu manualul de istorie*, București, 1973, **ERORI**: la p. 114 consemnând că generalul Ion Dragalina a murit pe câmpul de luptă; p. 152 este îngropat la Târgu Jiu în Cimitirul Eroilor.

<sup>xxx</sup> Date incomplete, prenumele fiind citat în alte situații: **Aurel Buiuc** ( ) arhitect cu colaborări la realizarea unor monumente de for public. Exemplificăm citând:

F.T., M.C., p. 192, **bustul maiorului Nicolae Ioan**, modelat de sculptorița Maria Mihăescu (Costescu), dezvelit la Fălticeni la 24 septembrie 1922, pedestalul proiectat de arhitectul Aurel Buiuc.

<sup>xxxi</sup> „Almanahul ziarului Universul, 1922”, București, p. 147-150 **Comemorarea Eroilor. Monumentul de la Balta Doamnei**. La 9 iunie 1921, de Ziua Eroilor-Înălțarea Domnului din inițiativa și cheltuiala lui Stelian Popescu, directorul ziarului „Universul”, a fost inaugurat și sfințit **monumentul Eroilor**. Este inclus textul cuvântării lui Stelian Popescu.

Ioan Miu (V.P.), *Monografia satului Lacul Turcului, astăzi comuna Stelian Popescu din județul Prahova*, București, 1937 45 p. **monumentul Eroilor** realizat în 1920 de sculptorul Theodor Burcă și arhitectul Victor Ștefănescu la comanda lui Stelian Popescu.

A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A., D.A., dosar **70/1937** f. 66v. localitatea Stelian Popescu, jud. Prahova **monumentul Eroilor 1916-1918**, plătit de Stelian Popescu, având 3 m., dezvelit în 1934. [N.B. este unul din exemplele de comoditate a celor care la chestionarul M.C.A. au răspuns fără a recurge la arhivele primăriilor respective].

F.T., *În memoriam*, p. 389 amplasat pe șoseaua ce conduce la Gherghița **monumentul Eroilor Străbunii noștri din mormânt, / De-a pururi vor trăi în noi, / Sfințit i-al Patriei pământ, / Cu al vostru sânge de Eroi**.

F.T., M.C., p. 247, **monumentul Eroilor 1916** având pe trunchiul de piramidă un glob cu vultur, basorelieful și plăci cu inscripții, dezvelit în mai 1920. **N.B. în acest caz este anul modelării și turnării în bronzul care a definit momentul anterior amplasării, dezvelirii**.

<sup>xxxii</sup> În perioada interbelică constant Stelian Popescu s-a preocupat de metamorfoza localității natale, alăturându-se celor care au fost Brătienii (Ticveni, Florica Ștefănești, Mihăești), Elena Peticari Davila (Izvoru, jud. Argeș) Nicolae Lupu (Arsura, jud. Vaslui), Constantin Argetoianu (Argetoiaia, jud. Dolj), Ion Mihalache (Topoloveni, jud. Argeș) ș.a.

L.I. /Leontin Ilescu/ *Un sat model*, în: „Calendarul Universul, 1936”, București p. 253 referință la lucrările realizate prin preocuparea lui Stelian Popescu în satul natal: foto: casa natală, biserica nouă, dispensarul, localul primăriei.

*Un om și satul lui natal*, în: „Calendarul Universul, 1938”, București p. 177-191 Solemnitatea din 6 iunie 1937 pentru sfințirea bisericii cu hramul Sf. Stelian din comuna Stelian Popescu. La p. 273 evenimentul este atribuit zilei de 7 iunie 1937.

„Calendarul Universul, 1939”, București, p. 79 la 15 mai 1938 Solemnitățile din comuna Stelian Popescu: ctitoriile lui Stelian Popescu.

Nicolae Ionescu, Constantin Dobrescu, *Prahovenii și cinstirea Eroilor pentru unitatea națională*, în: „Anuar 1991-1992,” vol. III-IV editat de Societatea de Științe istorice din



România, filiala Prahova și Arhivele Statului, filiala Prahova, în jud. Prahova în localitatea Lacul Turcului are monumentul Eroilor.

<sup>xxxiii</sup> **Stelian POPESCU** (19 februarie 1874, Balta Doamnei, jud. Prahova – aprilie 1954, Madrid, Spania). Studii la Ploiești, întră la medicină trecând la drept în București, carieră juridică și ziaristică. A preluat în anul 1915 ziarul „Universul” pe care l-a condus până în anul 1944. Concepția despre rolul presei și statutul celor care o slujeau l-au condus la realizarea unor condiții optime pentru redactorii și tipografiile care erau angajați la firma societății, inclusiv prin darea în folosință a palatului „Universul”. Om politic Partidul Conservator-Democrat, deputat, ministru de Justiție, P.N.R., P.N.L., susține înființarea **Ligii Antirevizioniste Române**, prin care a demascat irendentismul maghiar. La 15 decembrie 1939 a devenit președinte al L.A.R. Sprijină prin campania de presă războiul împotriva U.R.S.S. pentru recuperarea Basarabiei, Bucovinei de nord și a ținutului Herța răpite prin raptul din 1940. În martie 1944 a plecat în Elveția. Implicat în „procesul ziaristilor”, Tribunalul poporului, la 4 iunie 1945, l-a condamnat în contumacie la detenție pe viață, pentru crima de contribuție la dezastrul țării. Din Elveția în 1948 a plecat în Spania, unde a murit în împrejurări dramatice.

Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 678.

Ion Mamina, Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 225-226.

Stelian Popescu, *Memorii*, Editura Magadahonda, București, 1994.

Ioan Opreș, *Ocotirea patrimoniului cultural*, Editura Meridiane, 1986, p. 159: în 1911 Casa Stelian Popescu str. Dionisie, nr. 10-12. A costat 60.000 lei. Nota 317 arhitect Paul Smărăndescu.

„Almanahul ziarului Universul, 1922”, București, p. 39 foto Stelian Popescu, directorul ziarului „Universul” și deputat. [A.N. Biblioteca P I 1.633].

A.N.-D.A.I.C., fond Casa Regală, Regența, inv. 728, dosar 20/1928 Stelian Popescu, N. Iorga.

„Universul”, București, anul L, nr. 150, 5 iunie 1933, p. 1, 131 Medalia jubiliară a ziarului „Universul”: **50 ani în serviciul neamului**. Efigiile Luigi Cazzavillan și Stelian Popescu. În exergă textul **1884 Luigi Cazzavillan Stelian Popescu 1933**, jos o ramură de laur. La p. 131 foto aversul și reversul medaliei. Reversul: sus UNIVERSUL, în stânga clădirea Universul, în dreapta o făclie.

A.N.-D.A.I.C., fond S.A.F., dosar 8 pensi Pavelescu Dimo Memoriu de activitate: **Bustul fostului ministru Stelian Popescu**, bronz.

Al V-lea Salon al Ateneului Român, mai-iunie 1935, Luna Bucureștiului, Catalog p. 27 D. Pavelescu Dimo, poziția 275 **Bustul Stelian Popescu**.

„Universul”, București, anul 52, nr. 138, 22 mai 1935, p. 8. referință la Salonul Ateneului Român, 18 mai 1935, remarcând lucrarea **Stelian Popescu** a lui Pavelescu Dimo.

Virgiliu Z. Teodorescu, *Casa studenților din București*, în: „Națiunea”, București, anul XIV, nr. 203 (669), 11-17 iunie 2003, p. 3 componentă a ansamblului universitar conceput în al 4-lea deceniu al secolului al XX-lea de către arhitectul Petre Antonescu, a fost edificată și înzestrată cu toate cele necesare unei bune desfășurări a activităților specifice de către Stelian Popescu, directorul ziarului „Universul”.

Virgiliu Z. Teodorescu, *Popescu Stelian – Remember*, în: „Literatorul” București, nr. ..., 2004. retrospectivă dedicată unuia din oamenii preocupați de destinul României, de satul românesc, de monumentele cinstirii înaintașilor, omul care, prin verticalitatea manifestată în problema siguranței naționale, și-a atras oprobiul oculte care acționa pentru realizarea rapturilor teritoriale.

<sup>xxxiv</sup> În acest caz sculptorul Th. B. a beneficiat de colaborarea cu arhitectul Victor Ștefănescu care a proiectat piedestalul și a formulat recomandări pentru amenajarea ambientală a zonei limitrofe monumentului.

<sup>xxxv</sup> **Iuliu SCRIBAN** (31 mai 1878, Galați – 4 ianuarie 1949, București, cimitirul Ghencea, figura 1, locul 263). Nepotul arhierilor Neofit și Filaret. Studii la seminarul teologic din Galați (1890-1893). Seminarul „Veniamin” din Iași (1893-1898) și la facultatea de Teologie din București (1898-1902) cu licența în 1903 și doctoratul în 1920. Tuns în monahism la mănăstirea Neamț (1904), ulterior promovând în cinul monahal a fost numit superior al capelei ortodoxe române din Baden-Baden (1904-1909), perioadă în care a frecventat cursurile Facultăților de Teologie Catolică și Protestantă din

Strasbourg și la cea de Filozofie din Heidelberg. A fost epoca când a fost numit arhimandrit (1906). A fost rechemat și numit director la seminarul Central din București (1909-1919), continuând o prestigioasă carieră didactică teologică universitară. Om de înaltă cultură a participat la numeroase reuniuni internaționale, prin scrierile sale a fost un militant consecvent pentru apărarea creștinismului. Publicist. G. Bezviconi, *op. cit.*, p. 164.

Preot prof. univ. dr. Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, Editura Enciclopedică, ediția II revăzută și întregită, București, 2002, 550 p. [VZT]. La p. 432-434.

<sup>xxxvi</sup> **Ion I. GRECULESCU** (1892 – 1949, București, cimitirul Bellu, figura 56, locul 2) literat, ziarist, publicist.

G. Bezviconi, *op. cit.* p. 149.

Mihail Straje, *op. cit.*, p. 309-310.

<sup>xxxvii</sup> **Societatea „Cultul Eroilor”** este forma evoluată a ceea ce au fost preocupările din timpul primului război mondial când au fost luate primele măsuri de către Ministerul de Război pentru a marca locurile unde au fost îngropați cei căzuți la datorie. Precaritatea materialelor folosite pentru marcarea acestor locuri, de multe ori răvășite chiar de acțiunile ulterioare ale frontului, au provocat deseori în anii următori mari dificultăți de identificare a mormintelor respective. După încetarea ostilităților s-a impus necesitatea ca misiunea să fie încredințată unui organism care, prin modul de organizare, să asigure îndeplinirea următoarelor principale obiective: descoperirea mormintelor din zonele unde s-au desfășurat bătăliile anilor 1916-1919; reunirea osemintelor în cimitire și mausolee, asigurându-se o bună îngrijire a acestora. Măsura adoptată era în directă concordanță și cu prevederile tratatelor de pace. Prin Înalt Decret Lege Regal, nr. 4106, la 12 septembrie 1919 a fost recunoscută calitatea de persoană morală a societății „Mormintele Eroilor” căzuți în război.

A.N.-D.J. Suceava, fond Prefectura jud. Rădăuți, dosar 25/1920, f. 1.

A.N.-D.J. Dâmbovița, Târgoviște, fond Prefectura jud. Dâmbovița, dosar 23/1921 la 3 ianuarie 1921 Ministerul de Interne către Prefectura jud. Dâmbovița referitor la acțiunea Ministerului de Război care a reușit să înființeze Casa de Educație Națională și Societatea „Mormintele Eroilor” pentru sprijinirea activității lor se solicita sprijinul convenit.

Acțiunea acesteia s-a desfășurat atât pe teritoriul României cât și prin cooperare cu organisme similare ale altor țări unde căzuseră ostașii români. A fost o muncă de amploare, antrenând civili și militari care au reușit să descopere mormintele, să reunească osemintele, în mare măsură, în locurile special amenajate de cinstire a acestor Eroi. A fost desfășurată o amplă activitate de împrejmuire și marcarea a acestor locuri, de întreținere decentă, de constituire la nivel de județ a unor comitete care să acționeze permanent pentru buna lor protejare. Experiența dobândită a impus ca după câțiva ani să se revendice adoptarea unei legislații îmbunătățite. Astfel s-a ajuns la adoptarea legii referitoare la regimul mormintelor de război în anul 1927 prin care atribuțiile continuării acestor nobile misiuni au revenit societății „Cultul Eroilor” căreia îi revenea și misiunea de a realiza educarea noilor generații în respectul pentru cei care s-au sacrificat pentru binele Patriei. Amintim în acest sens câteva din acțiunile întreprinse. Au fost luate măsuri pentru realizarea și multiplicarea unor tablouri, așa cum la începutul secolului al XX-lea Spiru C. Haret a făcut pentru cinstirea Eroilor războiului pentru Independență. Aceste tablouri, cu o grafică deosebită, se transmiteau fiecărei localități pentru ca în spațiul central să fie trecute numele Eroilor. Ele urmau să fie o permanentă prezență în incinta primăriei, a școlii și a bisericii, așezate la loc de cinste. Preocuparea pentru cinstirea celor căzuți pentru binele românilor a fost generalizată, atenția fiind îndreptată și spre înaintașii veacurilor anterioare. Astfel la 25 iunie 1928, corespondența cu ASTRA i-a facilitat cunoașterea a ceea ce se făcuse până la acea dată pentru cinstirea lui Horea, Cloșca și Crișan, în localitățile de obârșie și în cele unde s-au petrecut principalele evenimente ale anilor 1784-1785, urmând ca societatea să completeze cu noi simboluri evocatoare ale acestor martiri ai neamului românesc.

<sup>xxxviii</sup> A.N.-D.A.I.C., fond Muzeul Al. Saint Georges, dosar 22/1912, f. 15: la concursul pentru monumentul Unirii din Cernăuți au participat: arhitecții Ion D. Trajanescu, Horia Miculescu, sculptorii: Spiridon Georgescu, Theodor Burcă, Vasile Ionescu-Varo, Ioan Dimitriu-Bârlad, Ion Mateescu.

În anul 1922 Th. B. a câștigat concursul pentru **monumentul Unirii din Cernăuți**, lucrarea fiindu-i încredințată cu condiția de a integra în partea posterioară și realizarea lui Spiridon Georgescu, **Bourul**

**frângând borna despărțitoare a neamului.** Pentru arhitectura ansamblului a colaborat cu arhitectul Victor Ștefănescu.

**xxxix Ioan SCHMIDT-Faur** (1883, Znaim, azi Znojmo, Slovacia/Cehia ? – 1934, București, cimitirul Târgu Jiu), studii la Znaim și Viena, ca șef de promoție a fost chemat în România la începutul secolului XX, a fost profesor de modelaj la școala de ceramică de la Târgu Jiu de unde, muncind pentru un timp în Craiova, a ajuns la București, dedicându-se sculpturii. În anii ocupației străine a fost internat în lagăr iar după război a fost ajutat să-și finalizeze studiile la Viena în domeniul artei monumentale. La revenirea în țară, după o scurtă perioadă de prezență la catedra Școlii de Arte și Meserii din Odorhei, este transferat la școala similară din București. A fost solicitat să realizeze numeroase monumente pentru cinstirea Eroilor. Personalitate complexă, a avut preocupări și pentru tehnica navigației, atât cea aeriană cât și cea navală, cercetările fiind fructificate prin elaborarea de lucrări, unele brevetate. Iuliu Moisil, *Arta decorativă în ceramica românească*, 38 p.+planșe. În 1894 I. M. a venit la Târgu Jiu manifestându-și preocuparea de a pune bazele unei industrii ceramice, a inițiat înființarea unei școli pentru formarea viitorilor ceramiști. M.I.P.C. a aprobat această intenție acordând și o subvenție de 3000 lei. Acestei sume i s-au alăturat fondurile oferite de prefectură și primărie. La 9 octombrie 1900 au început cursurile școlii cu 2 secțiuni. I. M. a avut alături 2 mari artiști: Ion Wirmstl un foarte distins artist și dascăl și Ion Schmidt recomandat nouă special, de directorul Școlii ceramice din Znaim, nu numai ca excelent artist, dar și ca excelent metodist în predarea modelajului; p. 16 Ioan Schmidt-Faur maestru de modelaj s-a născut în 1883 la Znaim, a urmat Școala de Arte și Meserii, secția modelaj în orașul său natal. În 1901 a fost angajat la Școala ceramică din Târgu Jiu. Recomandat foarte bine de directorul său a corespuns întru toate scopurile noaste. De o pricepere, talent și hărnicie deosebită a infiltrat elevilor dragostea pentru arta sa și a făcut progrese foarte mari cu elevii săi. În școală a realizat un mare vas de circa 1,20 m. modelat de dânsul cu argila de Vaidei, jud. Gorj, ars într-un cuptor simplu țărănesc și expus la Expoziția Asociațiunii Române pentru înaintarea și răspândirea științelor din București în 1903. (Foto p. 17.) La iunie 1912 a părăsit Școala ceramică din Târgu Jiu mergând la Craiova unde a intrat într-o asociațiune cu Titu Andreescu care avea o fabrică, unde a condus atelierul artistic de sculptură decorativă, până în august 1915 când s-a stabilit la București; p. 17 În perioada de la Târgu Jiu a realizat **busturile Vitold Rola Piekarski** (1857 - 21 octombrie 1909), **Alexandru Ștefulescu**. După război și-a desăvârșit studiile sale artistice la Academia de Arte Frumoase din Viena, cursul superior de sculptură monumentală, având ca profesor pe Hans Bitterlich (autorul monumentelor împărătesei Elisabeta, Gutenberg). Pentru rezultatele obținute la studiile academice a fost premiat cu o bursă de călătorie artistică. Revenit în România a fost numit profesor de modelaj și desen la Școala de Arte și Meserii din Odorhei. În 1923 a avut o expoziție personală la Maison d'Art din București. În același an a fost transferat la Școala Superioară de Arte și Meserii din București. A realizat lucrări pentru cinstirea Eroilor la Târgu Mureș; comuna Doamna (Viișoara) jud. Neamț; Tarcău jud. Neamț [F.T., M.C., p. 360-361]; Pașcani, jud. Iași; Buhuși, jud. Neamț, azi Bacău [F.T., M.C., p. 113-114]; Ocenele Mari, jud. Vâlcea; Pogoanele, jud. Buzău [F.T., M.C., p. 309]; Devesel, jud. Mehedinți [F.T., M.C., p. 179]; Hârșova, jud. Constanța; Slănic jud. Prahova [F.T., M.C., p. 347]; Nehoiași, jud. Buzău; Caracal, jud. Romanați, azi Olt [F.T., M.C., p. 121] are lucrări de salon: bustul **Othello** expus la Maison d'Art în 1923; **Don Quichotte**; **Potopul**. A participat la Iași la concursul pentru

**monumentul Eminescu.** Din comitetul inițiatorilor au făcut parte M. Sadoveanu, O. Tafrali, col. C. Manolache, preotul Em. Vasiloski, V. Costin, Șoarece, Andriescu primind în unanimitate premiul I fiind însărcinat cu executarea acestui mare și frumos monument (Foto p. 18) Virgiliu Z. Teodorescu, *Informații referitoare la activitatea sculptorului Ioan Schmidt Faur*, în: „Revista Muzeelor și Monumentelor”, seria „Monumente Istorice și de Artă”, București, anul XX, nr. 2, 1989, p. 38-55. Virgiliu Z. Teodorescu, *Contribuții la cunoașterea autorului monumentului „Eroilor Aerului” din București*, în „Muzeul Național IX”, 1997, București, p. 197-210, consemnând participarea lui la concursurile care au dus la definirea realizatorului, modul de preluare a ideii motivului Zburătorului. Virgiliu Z. Teodorescu, *Simboluri ale cinstirii dedicate lui Mihail Eminescu – Mărturii documentare*, în „Revista Arhivelor”, București, anul LXXVI, vol. LI, nr. 2, 1989, p. 212-220 în care se evocă și istoria monumentului de la Iași. Virgiliu Z. Teodorescu, *Personalități ale învățământului agronomic în viziunea sculptorului Ioan Schmidt-Faur*, rezumatul comunicării a fost inclus în volumul *Al XIV-lea Simpozion național de istorie și retrologie agrară a României*, Bacău, 23-27 august 1994, p. 335-336, ulterior publicat în „Albina”, București, anul 98, nr. 7-8, iulie-august 1995, p. 15. Virgiliu Z. Teodorescu, *Mihail Eminescu – Simboluri ale cinstirii*, București 2000, 96 p., tipărită la Monitorul Oficial.

Virgiliu Z. Teodorescu, **București – Pe urmele lui Mihail Eminescu**, București 2000, 80 p., tipărită la Monitorul Oficial.

Mircea Deac *50 de ani de sculptură*, editată de Oficiul de Informare Documentară pentru Industria Construcțiilor de Mașini, București, 2000, 216 p. [Abreviat „S. 50”]. La p. 15 Schmidt-Faur cu câteva lucrări menționate printre care Eminescu de la Iași, busturile din parcul Institutului Agronomic din București (V. CARNU Munteanu, N. Filip, P.S. Aurelian, Sandu Aldea, D. Busoicescu ?)

<sup>1</sup> **Spiridon GEORGESCU /Gheorghe Gh. Spiru/** (29 decembrie 1887/10 ianuarie 1888, București - 27 septembrie 1974, București). Studii în București, Școala superioară de Arte și Meserii, studii de sculptură la Carrara, Italia (1911-1912), apoi la Academia Regală superioară din Roma (1912-1914). Locuința-atelier str. Aqvilei 39, în zona Arsenalului Armatei. Primul război mondial l-a adus în țară participând la complexele solicitări la care a fost supus întreg poporul român, civili și militari. Realizările ulterioare au oglindit modul cum a receptat actele de eroism, monumentele care le-a realizat s-au constituit apoteoză acestor fapte. Timp de două decenii a fost solicitat și a realizat pentru diverse localități semnificative monumente dedicate cinstirii Eroilor. Colaborând cu valoroși arhitecți a asigurat o fericită corelare între piesele modelate, arhitectura platformei și a pedestalului și mediul ambiant. În cazul monumentului Unirii „colaborarea” cu sculptorul Th. B. a fost impusă de juriul care, prin analiza machetelor, a considerat că îmbinarea celor două contribuții va fi salutară. Ca o urmă a monumentului de la Cernăuți, în prezent se păstrează la Muzeul Național de Istorie a României macheta 1/1 care a servit la turnarea în bronz a piesei modelată de Spiridon Georgescu.

Alexandru Cebuc, *Monumente Bucureștene realizate de sculptorul Spiridon Georgescu*, în „București-Materiale de istorie și muzeografie”, vol. VII, București, 1969, p. 285-293 text și fotografii.

Virgiliu Z. Teodorescu, *Contribuții la cunoașterea activității sculptorului Spiridon Georgescu*, în „Muzeul Național”, vol. XI, București, 1999, p. 251-273.

<sup>2</sup> „Curentul Artelor”, București, nr. 24, 7 ianuarie 1923: *Chestiunea Burcă - Schmidt*, Scrisoarea lui Th. B. din 21 noiembrie 1922: studii în Austria, profesor la Târgu Jiu unde a realizat un portret în basorelief **Take Ionescu**. A plecat la studii la Paris, unde în 1911 a expus la Salonul Artiștilor sculptori de la Academia Julien obținând pentru **Cain** o distincție. În țară „Neamul românesc literar” din 27 martie 1911 i-a consemnat prestațiile. A expus la Salonul Oficial din 1913 lucrarea **Un Werthe**.

Muzeul Național de Artă, fond Saint Georges, inv. 813: Memoriul întocmit de sculptorul Spiridon Georgescu, înaintat conducerii S.A.F. în care aducea la cunoștință diferendul creat în problema realizării componentelor pentru monumentul Unirii de la Cernăuți, pentru care juriul concursului a cerut ca în

compunere să fie integrat și zimbriul modelat de Sp. G. Amintește că pentru ziua de 27 noiembrie 1924 fusese convocat la conducerea S.A.F. Citează cele consemnate în presa timpului.

„Rampa”, București, 19 și 23 octombrie 1924, precum și declarația turnătorului V.V. Rășcanu referitor la ștergerea semnăturii autorului și plasarea uneia mai discrete, mai mici.

Generalul Mircescu, reprezentantul comandantilor, referință la cooperarea lui Spiridon Georgescu cu inginerul arhitect Iorgu Ciortan.

Ibidem, inv. 1620: Nicolae Tonitza despre Th. B.: **Element serios își caută încă cărarea care să-l ducă spre limanul propriei d-sale personalități. Un element care promite.**

Ibidem, inv. 678: Memoriul sculptorului Ioan C. Dimitriu Bârlad, întocmit la 15 octombrie 1926, către rectorul Ermil Pangrati, membru în comitetul monumentului Eroilor din O. Face referință la concursul pentru monumentul Corpului Didactic menționând că în cele două faze a primit ca premiu câte 20.000 lei. La al 2-lea, din 23 machete a fost printre cei premiați – 3 machete. În condițiile când i s-a impus cooperarea a apărut lucrarea unuia din membrii juriului, Verona colaborând cu Medrea.

Citează situațiile anterioare când a fost de asemenea nedreptăți:

- 1) la monumentul **Avântul Țării** a obținut premiul I, dar lucrarea a fost încredințată lui Emil W. Becker.
- 2) La monumentul Unirii Bucovinei a obținut premiul I, dar lucrarea a fost încredințată lui Theodor Burcă și Spiridon Georgescu. Recomandă cele consemnate de „Gazeta Bucovinei”, Cernăuți.
- 3) La monumentul Eroilor de la Brăila a obținut premiul I, lucrarea fiind însă încredințată spre realizare lui Oscar Spaethe.
- 4) Situația celor 2 concursuri pentru monumentul Eroilor Corpului Didactic de la București.
- 5) Monumentul Eroilor Diviziei II Cavalerie ridicat la Iași.
- 6) Monumentul Avram Iancu la Târgu Mureș care urma să fie inaugurat în anul 1927.
- 7) Monumentul Avram Iancu de la Cluj în curs de execuție.

Amintește că a fost elevul lui Landowschi la Paris.

A luptat în Transilvania și a fost rănit.

Ibidem, inv. 815: luare de poziție a lui Spiridon Georgescu. Textul *O falsificare în materie de artă*, redactat spre a fi înmănat unuia din directorii de gazete pentru a fi publicat. Referință la concursul pentru zimbriul, parte componentă a monumentului Unirii de la Cernăuți. Condamnă gestul sculptorului Theodor Burcă care a pus lucrătorii să-i înlăture semnătura, plasând-o într-un loc invizibil. Amintește de conflictele anterioare, încă de actualitate ale lui Burcă cu I. Schmidt și Buiuc [V.Z.T. arhitectul Aurel Buiuc cu care a „colaborat” la Fălticeni pentru bustul lui Nicolae Ioan].

Ibidem inv. 816: /1924/ Spiridon Georgescu referindu-se la situația creată la concursul pentru monumentul Unirii de la Cernăuți amintește că macheta sa a fost rezultatul cooperării cu arhitectul Iorgu Ciortan. Zimbriul avea dimensiunea de 2,20x1,70 m. Juriul de avizare era compus din 7 membrii. George Dimitriu a rămas surprins că Spiridon Georgescu era autorul.

Ibidem, inv. 877: Interogator întocmit de Spiridon Georgescu /1922/ cuprinzând 32 întrebări în conflictul cu Theodor Burcă:

Întrebarea 16-a: Macheta prezentată la primul concurs pentru Cernăuți unde a executat-o dl. Burcă ?

Întrebarea 17-a: Recunoaște d-l Burcă că macheta pentru monumentul Unirii la Alba Iulia a fost executată în întregime de dl. sculptor Schmidt la Odorhei și că i-a fost expediată gata la București prin ordonanța d-lui locotenent G. Scowald din Reg. 105/106 Infanterie.

Întrebarea 21-a: Recunoaște d-l Burcă că de fapt această colaborare era imposibilă deoarece la o anchetă a Ministerului Artelor, cerută de noi concurenții – Dl. Schmidt a prezentat în copie o declarație scrisă a d-lui Lt. G. Scowald prin care se constată că macheta a fost în întregime executată de dl. Schmidt la Odorhei ?

Întrebarea 22-a: Are cunoștință dl. Burcă de memoriul înaintat de dl. Schmidt la Ministerul Artelor din care reiese, printre altele, că dl. Burcă se ocupa la București cu organizarea reușitelor la concursuri prin influență ?

„Dacia”, 21 mai 1922; „Dimineața”, 22 mai 1922.

C. Loghin, **Cernăuți**, Tip. Mitropolitul Silvestru, Cernăuți, 1936, 128 p. La p. 88 **Monumentul Unirii din Piața Unirii** a fost dezvelit la 11 noiembrie 1924 în prezența regelui Ferdinand I. Autori: Burcă și arhitectul Stephănescu; p. 89 dezvelirea **monumentului Eroilor** din cimitirul Eroilor / cel ostășesc / dedicat celor din Regimentul 41 infanterie austriac în componerea căruia erau bucovinenii; p. 90 Parcul Arboarea, Liga Culturală Cernăuți prin preocuparea profesorului V. Gherasim [A.N. Biblioteca II 3.655; A.N.-D.J. Mureș, Târgu Mureș, Biblioteca I 3.449].

<sup>xliii</sup> Denumire dobândită după revenirea la Patria Mamă pentru a aminti viitorimii Actul Unirii, adoptat la 15/28 noiembrie 1918 de participanții la Congresul Consiliului Național Român de la Cernăuți.

<sup>xliii</sup> **Grigore A. al III-lea GHICA** domnului Moldovei. La 12 octombrie 1777, în Iași a avut loc uciderea lui din ordinul Porții Otomane pentru opoziția manifestată față de raptul care a dus la „cedarea” de către Poarta Otomană către Austria a părții de nord a țării Moldovei, definită persuasiv „Bucovina” de către noii „beneficiari”.

Pentru orașul Iași, respectiv locul unde a fost asasinat domnul Grigore A Ghica a fost comandat sculptorului Karl Storck un bust evocator. Acesta l-a modelat și l-a încredințat spre cioplire în marmură de Carrara colaboratorului, pietrarul Ippolito Petri. Lucrarea a fost amplasată în Grădina Beilicului, nu departe de Curtea Domnească.

„Românulu”, București, 28 septembrie 1877, p. 864 La 1 octombrie, la Iași, în amintirea domnului Grigore Ghica VV, decapitat pentru protestul său referitor la răpirea Bucovinei, s-a organizat o comemorare, fiind redat programul manifestării. Ibidem nr. din 5 octombrie 1877, p. 858 desfășurarea acțiunii.

M. Eminescu, *Scieri politice și literare*, vol. I 1870-1877, 1905, p. 201-205, 301 la 1 octombrie 1876, la rubrica: **revista internă**: cu prilejul dezvelirii bustului Grigore Ghica VV. la Iași, în Piața Podul Beilicului, lucrare donată orașului Iași de domnitorul Carol I.

În: *Iașul - Note istorice*, p. 40 [A.N.-D.J. Iași Biblioteca 11.670] referință la lucrarea realizată în 1879 din inițiativa lui Vasile Pogor.

Fototeca Combinatului Poligrafic Casa Scânteii , clișeu **1904** reda monumentul Grigore Ghica VV având în componere o coloană de piatră pe care se afla dăltuit capul domnului, și un mare sarcofag cu stema țării Moldovei.

Alexandru Antoniu, *Album general al României*, vol. II, București /1903/ p. 60, p. 5 **Statuia Grigore Ghica** din Grădina Beilicului din Iași pe mormântul domnului. Inscripția: **În amintirea lui Grigore Ghica VV, ucis de turci la 1777 luna octombrie țara recunoscătoare.** În părțile laterale marca țării și a Porții Otomane. (?)

„Boabe de grâu”, București, anul IV, nr. 3, martie 1933, p. 183 **Karl Storck, bustul lui Grigore Ghica.**

„Realitatea ilustrată”, București, anul VIII, nr. 409, 21 noiembrie 1934, p. 19, foto **monumentul Grigore Ghica** din Iași, având în componere: un sarcofag și o coloană de piatră pe care se afla dăltuit portretul domnului.

Sculptorul D. Tronescu din Iași a realizat o lucrare dedicată lui **Grigore Ghica**.

F.T., M.C., p. 234 Iași **bustul Grigore III Ghica VV**, piatră albă, dăltuit de sculptorița Lucreția Filioreanu. Noua realizare a înlocuit lucrarea lui Karl Storck, deteriorată în condițiile ofensivei Armatei Roșii din primăvara anului 1944. Piesa inițială a fost retrasă din forul public și depusă spre păstrare la Muzeul Unirii. Se precizează că vechiul bust a fost dezvelit la 1 octombrie 1876.

La **monumentul Unirii din Cernăuți** un hemiciclu constituia fundalul ansamblului. Pe acesta, se afla plasată și efigia domnului martir asasinat la Iași de oamenii Porții Otomane pentru opunerea manifestată față de raptul care a dus la preluarea de către imperiul Austriac a nordului Moldovei, acțiune favorizată de binevoitoarea diplomație a Rusiei, pregătind astfel terenul pentru următoarea etapă care s-a materializat în 1812 prin răpirea teritoriului Moldovei dintre Prut și Nistru. Monumentul de la Cernăuți, a fost dezvelit la 11 noiembrie 1924 solemnitatea reunind Casa Regală, Guvernul României. A fost o realizare a sculptorului Th. B.; dar avea în componere și „**Bourul**” modelat de Spiridon Georgescu.

<sup>xliii</sup> **Ferdinand I**, Victor Albert Meinrad de Hohenzollern (12/24 august 1865, Sigmaringen, Germania – 20 iulie 1927, Sinaia jud. Prahova, înmormântat la Curtea de Argeș), nepot al regelui Carol I, studii primare la Düsseldorf, Școala militară la Cassel, universitare la Tubingen și Leipzig unde a urmat cursurile de economie politică, științele financiare și dreptul roman, a urmat din 1883 cursuri de limba română până a venit în România în anul 1889 și a fost declarat prinț moștenitor al tronului, a fost integrat în armata română cu gradul de căpitan, în deceniul următor fiind avansat treptat, în 1895 ajungând la gradul de colonel, primind comanda Regimentului 4 Roșiori. La 1898 fiind avansat general de brigadă. A devenit rege al României la 28 septembrie/10 octombrie 1914. La 14/27 august 1916 alăturându-se Antantei a declarat război Puterilor Centrale. A participat la campaniile militare din anii 1913, 1916, 1917. S-a logodit la 22 aprilie 1892 la Postdam și s-a căsătorit la Sigmaringen, în 29 decembrie 1892, cu principesa Maria Alexandra Victoria, ducesă de Saxa. La 23 ianuarie 1893 perechea princiară a ajuns în Capitală. În aprilie 1897 prințul F. s-a îmbolnăvit, îngrijirile acordate de medicii C. Buicliu, I. Cantacuzino și W. Kremnitz i-au salvat viața. La cumpăna veacurilor XIX-XX a fost o permanentă prezență la manevrele militare, dar și

în problemele de stat. Prin decesul regelui Carol I a fost desemnat rege al României în septembrie 1914. A participat la campania anilor 1916-1917, fiind un exemplu de demnitate și deplină dăruire în conformitate cu jurământul făcut la suirea pe tronul României. A fost încoronat la 15 octombrie 1922 la Alba Iulia. Anterior și post 1914 a promovat acte de caritate și de sprijinire a culturii, a acordat o atenție deosebită orașului Iași, capitala României în perioada refugiului 1916-1918, inaugurând la 24 februarie 1927 Fundația Culturală „Regele Ferdinand I”, pentru propășirea căruia a lăsat testamentar o importantă sumă, publicist, membru de onoare al Academiei Române. Pentru atitudinea manifestată de a fi permanent alături de poporul român, acesta l-a definit ca „cel Loial”.

La 21 noiembrie 1880, la Sigmaringen-Germania a avut loc încheierea Actului de Familie prin care a fost stabilită formula ca prințul Ferdinand de Hohenzollern, nepot de frate al domnitorului Carol I devenea moștenitor al tronului României.

Dim. R. Rosetti, *Dicționarul contemporanilor*, ediția I-a, Editura Litografiei „Populara”, Pasagiul Român nr. 12, 1897, p. 73-74, 206. [A.N. Biblioteca IV 6.901]. Dem. I.

Dobrescu, *Caractere*, Tip. de arte și editură Leopold Gelter, București, str. Câmpineanu nr. 47, 1933, p. 7 caracterizarea regelui Ferdinand I. [A.N. Biblioteca III 16.557].

Lucian Predesacu, *op. cit.*, p. 319.

Nicolae Iorga, *Supt trei regi – istorie a unei lupte pentru un ideal moral și național*, Editura Pro, București 1999.

Virgiliu Z. Teodorescu, *Contribuții la istoria unor monumente dedicate cinstirii regelui Ferdinand I*, în: „Acta Moldaviae Meridionalis”, Vaslui, nr. XXII-XXIV, vol. II, 2001-2003, p. 747-764.

Ștefania Ciubotaru, *Situația averii regelui Ferdinand (iulie 1927)*, în: „București-Materiale de Istorie și Muzeografie”, vol. XX, editor Muzeul Municipiului București, 2006, p. 167-172.

<sup>xlv</sup> A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A., D.A., inv. 819, dosar 90/1940, f. 13 **monumentul Unirii de la Cernăuți** realizare a sculptorilor Th. B. și Spiridon Georgescu.

<sup>xlvi</sup> Realizarea **Monumentului Eroilor din Brăila** a fost mult îngreunată de dificultățile financiare atât cele locale cât, și mai ales cele generate de marea criză economică de la cumpăna deceniilor 3-4, lucrarea fiind realizată în ultimă instanță de sculptorul Vasile Ionescu Varo.

<sup>xlvii</sup> „România Eroică”, București, nr. 5-7, 1927, Fălticeni, jud. Suceava **monumentul Eroilor grăniceri**, Th. B.

A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A., D.A., inv. 819, dosar 69/1937, f. 90, Fălticeni, jud. Baia, **monumentul Grănicerilor**, 1922, Th. B., în amintirea Reg. 2 Grăniceri care a apărât orașul de trupele ruse bolșevizate în anul 1918, statuie redând un ostaș, mărimea 1/1, bronz = 122.000 lei.

Ion Bojoi, Nicolae Cârlan, Ioan Cocuz, Mihai Iacobescu, Ioan Iosep, Octav Monoranu, Ion Popescu-Argeșel, Nicolae Ursulescu, *Suceava, ghid turistic al județului*, Editura Sport-Turism, București, 1979, 184 p. text și foto + 1 hartă. [VZT]. La p. 120, Fălticeni, str. Republicii statuia redând un ostaș grănicer în postura de veghe, lucrare dedicată celor care au luptat în anii 1916-1917 în rândurile trupelor de grăniceri din care au făcut parte și fălticineni. Autor Th. B. din Slatina Olt.

F.T., M.C., p. 192. Fălticeni, **monumentul Eroilor** cu statuie și 2 basoreliefuri, scene de luptă, Th. B., dezvelit la 24 septembrie 1922.

Emil Satco, *Arta în Bucovina*, vol. I, Suceava, 1984, p. 282, Fălticeni, Th. B., 1922.

<sup>xlviii</sup> **Ion DRAGOSLAV /Ion Ivanciuc/** (14 iunie 1875, Fălticeni, jud. Baia, azi Suceava – 4 mai 1928, Fălticeni), prozator, poet, publicist, preocupări pentru popularizarea literaturii române și universale în ediții populare ca „Biblioteca pentru toți”, „Căminul” a căror coordonare timp de ani de zile și-a asumat-o cu bune rezultate.

*Dicționar cronologic – literatura română*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 185, 334.

<sup>xlix</sup> V.Z.T., 14 octombrie 2001, Călărași, în dreapta clădirii Primăriei Municipiului Călărași, într-o piațetă din fața bisericii ... la intersecția cu str. Eliade Rădulescu este amplasat **monumentul Eroilor**.

F.T., M.C., p. 125 menționând dezvelirea în octombrie 1925.

Constantin Tudor, *Călărași*, București, 1984, p. 71 o menționează ca statuia Eroului român, dezvelită în 1925, iar autorul eronat este numit: Constantin Burcă.

Virgiliu Z. Teodorescu, *Simboluri ale cinstirii înaintașilor ridicate în forul public prin preocuparea călărășenilor în secolul al XX-lea*, în: „Cvltvră și civilizație la Dvunărea de Jos”, vol. XVIII, Călărăși, 2001, p. 97-108 referință la istoria unor monumente mai vechi și mai noi din forul public călărășean.

Cronica: *Dezvelirea monumentului de la Călărăși*, în: „Viitorul”, București, 18 februarie 1926.

<sup>i</sup> „Calendar Minerva, 1925”, București.

<sup>ii</sup> A.N.-D.A.I.C., fond Muzeul Al. Saint Georges, inv. 654, dosar 32/1924, f. 2: Salonul Oficial, 1924, Catalog, Theodor Burcă, pozițiile: 198 Dorința, bronz; 199 Profil, bronz.

<sup>iii</sup> A.N.-D.A.I.C., fond Muzeul Al. Saint Georges, inv. 654, dosar 32/1924, f. 22, Th. Burcă, *În jurul Salonului Oficial*, cup „Universul”, București, 1924.

<sup>iiii</sup> Victor Ion POPA (11 august 1895, Bârlad jud. Tutova, azi jud. Vaslui – 30 martie 1946, București, cimitirul Bellu, figura 114, locul 2). Studii juridice și Conservatorul muzical și de artă dramatică la Iași, prozator, dramaturg, om de teatru, creator al teatrului popular, cronicar teatral, regizor, desenator, realizator de decoruri teatrale, ilustrator de carte, eseist, critic de artă, traducător, publicist.

Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 674.

G. Bezviconi, *op. cit.*, p. 225.

<sup>lv</sup> A.N.-D.A.I.C., fond Muzeul Al. Saint Georges, inv. 654, dosar 32/1924, f. 26: „Pictura și sculptura”, București, /1924/, p. 159.

<sup>lvi</sup> Florian Georgescu, Paul Cernăvodeanu, Alexandru Cebuc, *Monumente din București-ghid*, Editura Meridiane, București 1966, 216 p.+1 hartă. La p. 185 fotografia monumentului. N.B. explicațiile sunt inversate; la p. 186 text de prezentare.

F.T., M.C., p. 97.

<sup>lvii</sup> Ioan URSU (26 octombrie 1875, Cața, azi jud. Brașov – 6 octombrie 1925, Brașov, cimitirul Bellu, parcela 72, locul 6). Studii secundare la Brașov, universitare, Facultatea de Litere din București 1894-1898, specializare 1903-1909 la Berlin, München, Paris, Viena și Veneția, având posibilitatea de a face cercetări în arhive, biblioteci, muzee, căutând informații referitoare la români, la legăturile cu țări și popoare. Doctor în istorie la Berlin 1907, carieră didactică universitară la Iași, Cluj și București, publicist, la 25 mai 1910 a fost ales membru corespondent al Academiei Române.

N. Edroiu, *Ioan Ursu*, în: *E.I.R.*, p. 336.

Dorina N. Rusu, *Istoria Academiei Române – repere cronologice*, Editura Academiei Române, București, 1992, 388 p. [VZT]. La p. 123

Dr. Dorina N. Rusu, *Membrii Academiei Române, 1866-2003, Dicționar*, Editura Enciclopedică / Editura Academiei Române, București, 2003, 1160 p. [VZT]. La p. 858.

„Cronica numismatică și arheologică”, București, anul VI, nr. 63-64, septembrie-octombrie 1925, p. 49: Necrolog Ion Ursu.

G. Bezviconi, *op. cit.*, p. 33, 276. La mormânt un medalion, bronz realizat de Theodor Burcă, în 1925.

<sup>lviii</sup> A.N.-D.A.I.C., fond Muzeul Al. Saint Georges, dosar 3, Salonul Oficial, 1926. Catalog p. 21, Theodor Burcă, poziția 306 Cutarea granițelor.

<sup>lix</sup> „Ilustrația”, București, anul XV, nr. 130, decembrie 1926, p. 317, 318. La f. 318 foto cu precizarea că este realizarea sculptorului Th. B.

<sup>lx</sup> Techirghiol jud. Constanța, A.G., p. 16 Lacul Techirghiol: göl = lac.

Paul Alexe, *Techirghiol după 90 de ani*, în: „Almanahul Flacăra, '90”, București, p. 100 referință la inaugurarea la 20 septembrie 1899 a stabilimentului Băilor „Techirghiol-Movilă”, realizare a lui Ioan Movilă.

<sup>lxi</sup> George Buzdugan, Gheorghe Niculiță, *Medalii și plachete românești, memoria metalului*, Editura Științifică, București, 1971, 291 p. [VZT]. La p. 114-115, 265. Medalia jubiliară a stațiunii balneare Movilă Techirghiol, 1924 dedicată inițiatorului și finanțatorului ctitor Ioan I. Movilă Ø 50 mm., ag., bz. Aversul: în zona centrală bustul fondatorului privind înainte, iar în exergă două cercuri încadrează textul: **Fondatorul**



**stațiunii balneare Movilă Techirghiol Ioan I. Movilă. Reversul:** În zona superioară redată fațada stabilimentului băilor pentru tratament cu nămol cald, iar în cea inferioară textul: **XXV ani de la întemeierea/ stațiunii balneare/ Movilă-Techirghiol 1899-1924/ 20 septembrie.** Lucrarea nu este semnată de gravor, nu are mențiunea locului de realizare.

<sup>hii</sup> A.N.-D.A.I.C., fond Casa Școalelor, dosar: **546/1926** Solemnitatea inaugurării Așezământului cultural „Alexandru Vlahuță” de la Dragosloveni, jud. Râmnicu Sărat, azi sat înglobat la comuna Dumbrăveni, jud. Vrancea: Duminică 31 decembrie 1926 în prezența unei numeroase asistențe, reprezentând viața culturală a țării întregi, s-a inaugurat Așezământul care purta ca recunoștință memoriei numelui poetului și marelui umanist Alexandru Vlahuță. Hotărârea a aparținut soției Ruxandra Al. Vlahuță care a dorit ca Așezământul să fie un focar de cultură și de îndemnuri bune. S-a dorit ca în spațiile casei să fie reunite toate lucrările lui Alexandru Vlahuță constând din manuscrise, tipărituri, biblioteca ce i-a slujit în decursul anilor drept călăuză, tablouri. La această acțiune un substanțial sprijin a primit de la societatea „Mormintele Eroilor” care s-a preocupat de restaurarea casei după distrugerile tăvălugului devastator al ocupanților anilor 1916-1918. În cadrul casei, cu generoase spații la parter și etaj, au fost organizate:

- o bibliotecă care și-a început activitatea cu donațiile făcute de: Casa Școalelor, Editura Cartea Românească și persoane particulare.
- un mic muzeu.
- o sală care să găzduiască șezătorile localnicilor, audieri de conferințe.
- un atelier de țesături naționale pentru preluarea de către fiicele de săteni a tradiționalelor preocupări ale vârstnicilor gospodine; atelierul a fost dotat cu două războaie sistematice. Pentru buna desfășurare a activității în cadrul acestui atelier a fost angajată o maestră diplomată pentru coordonare.

Pe peretele exterior al casei s-a atașat un basorelief modelat de sculptorul Th. B. redând efigia lui **Alexandru Vlahuță**.

La solemnitatea inaugurării au participat reprezentanții autorităților centrale și locale, ai societății „Mormintele Eroilor”, Fundația culturală a fost reprezentată de Tudor Vianu, Emanoil Bucuța ș.a., ASTRA Sibiu prin V. Bologa, Casa Școalelor prin N. Ionescu, Societatea Scriitorilor Români, Centrul Studenților Români din București și cel din Râmnicu Sărat. Tudor Vianu a ținut o cuvântare academică, atât ca fond, cât și ca exprimare caracterizând, cu aprecieri originale, viața și opera poetului Alexandru Vlahuță. Printre cei care au mai luat cuvântul s-a remarcat Eugeniu P. Botez (Jean Bart) care a vorbit în numele prietenilor în viața. În continuare a urmat un program artistic susținut de un cor al elevilor de liceu, cărora s-au alăturat elevii școlii locale. Aceștia au cântat și recitat din lirica lui Alexandru Vlahuță.

V.Z.T. iulie 1990 Dragosloveni, comuna Dumbrăveni, jud. Vrancea, la Casa memorială „Alexandru Vlahuță” o placă memorială atașată la peretele casei, având un text evocator și un medalion cu efigia lui Al. V., lucrare semnată „**Th. Burcă**”.

„România eroică”, București, 1927 placa de la Dragosloveni a fost dezvelită la 31 decembrie 1926.

Fototeca Combinatului Poligrafic Casa Scânteii, clișeele **574.115** placa; **413.097**; **985.919**; **352.344**; **35.891/78** bustul Alexandru Vlahuță.

A.N.-D.A.I.C., fond Muzeul Al. Saint Georges, inv..., dosar **3 Salonul artiștilor sculptori români, 6 mai-6 iunie 1928**, Ateneul Român, Catalog, Theodor Burcă, poziția **5 Vlahuță**, bronz = 14.000 lei.

<sup>hiii</sup> **Vasile URSEANU** (? 1848 ? - ? 1926 ? cimitirul Bellu, parcela 3, locul 38) pregătire și carieră militară în domeniul navigației navale, cu contribuții la organizarea flotei românești. În București a comandat în anul 1910 construcția casei de pe Bd. Lascăr Catargiu nr. 21 care prin aspectul exterior sugerează o navă. În partea superioară, „cabina de comandă” este de fapt cupola în care a reunit aparatura necesară pentru efectuarea observațiilor astronomice. Testamentar el a donat casa prin soție (Ioana) pentru a servi pentru propășirea actului cultural în Capitala României. Beneficiar al acestui legat a fost Primăria Municipiului București care în perioada interbelică a asigurat aici și activitatea Pinacotecii Municipiului București.

„Universul”, București, anul 53, nr. 217, S. 8 august 1936, p. 7: din inițiativa unui grup de admiratori ai amiralului Urseanu a fost realizat bustul acestuia de către sculptorul Th. B., urmând ca în luna septembrie să fie amplasat și dezvelit lângă farul de la Tuzla, jud. Constanța; foto monumentul având pe fața principală a pedestalului un basorelief, iar deasupra bustul său, bronz.

„Gazeta municipală”, București, anul X, nr. 455, 19 ianuarie 1941, p. 4: Ioana, amiral Urseanu, donase municipalității pentru a servi la găzduirea Pinacotecii Municipiului București și la cercetarea astronomică imobilul din Bd. Lascăr Catargiu nr. 21 proprietatea defunctului amiral Urseanu, primul comandant al navei școală bricul „Mірcea”; se menționează că aici savantul astronom basarabean Alexandru /Alec/ Donici, în 1940, la „cedarea” teritoriului de la est de Prut s-a retras de la Dubăsari pentru a-și continua cercetările folosind cupola amiralului dotată cu o lunetă clasată a doua din țară, ca forță și dimensiune.

A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A., D.A., dosar 111/1942, f. 33: la 23 februarie 1942 P.M.B. informa M.C.A. că în casa amiralului Urseanu, donată de Ioana Urseanu este adăpostită colecția Pinacotecii Municipiului București. Pentru a cinsti pe donatori primăria a dispus executarea în ulei a portretelor acestora. La 12 februarie o comisie prezidată de secretarul general N.D. Christescu și formată din sculptorul Theodor Burcă, custodele Pinacotecii Municipiului București și arhitectul Horia Creangă a luat în discuție ofertele, reținând pe cea a lui Camil Ressu care preconiza o compoziție grupată, unitară redând pe soții Urseanu, lucrare în ulei 2,60x1,95 m. = 170.000 lei, urmând ca lucrarea să fie predată în 45 zile; f. 40 aprobarea M.C.A.

Un bust al amiralului Urseanu, în: „Universul”, București, anul 53, nr. 217, S. 8 august 1936, p. 7: din inițiativa unui grup de admiratori ai amiralului Urseanu a fost realizat bustul acestuia de către sculptorul Theodor Burcă, urmând ca în luna septembrie să fie amplasat și dezvelit lângă farul de la Tuzla, jud. Constanța; foto monumentul având pe fața principală a piedestalului un basorelief, iar deasupra bustul său, bronz.

Cup ??? „Magazin”, București, /1985/ semnat: George Cușnarencu, *Clădirea cu amintiri ...*, prezentare a casei din București Bd. Lascăr Catargiu nr. 21 concepută ca locuință, dar și ca observator astronomic, construcție din 1910, donată de proprietar municipalității pentru a servi culturii și științei Capitalei.

Virgiliu Z. Teodorescu, *Între Pinacotecă și Observator*, în: „Națiunea”, București, anul XIV, nr. 227 (693), 26 noiembrie-2 decembrie 2003, p. 5 referință la funcționalitățile ulterioare preconizate de donator, amiralul Urseanu, casei din Bd. Lascăr Catargiu.

<sup>lxiii</sup> **Pinacoteca Municipiului București** concomitent cu acțiunile de strângere a relicvelor evocatoare ale evoluției istorice a așezărilor umane care au constituit vatra actualului București ce au condus, în perioada interbelică, la constituirea Muzeului Municipiului București, au fost întreprinse variate formule pentru constituirea unei pinacotece reprezentative, avându-se în atenție două obiective majore: acumularea de realizări artistice evocatoare ale frumuseților locurilor și a oamenilor care-și desfășurau în respectiva ambianță viața de zi cu zi și totodată evidențierea realizărilor artiștilor plastici trăitori și creatori în această ambianță.

Pe parcursul secolului al XX-lea au fost acumulate valori inestimabile care însă, în condițiile penuriei de spații adecvate pentru expunere, au cunoscut numai expuneri ocazionale, răspunzând unor teme ca elemente complementare. Fie că ne referim la gravură, desen, tablouri în ulei, fie că ne referim la sculptura miniaturală, toate care sunt teaurizate ca valori de patrimoniu au cunoscut depozitări nu tocmai corespunzătoare, mutări numeroase și pripite, variațiuni de temperatură și umiditate, factori ce, în timp, și-au manifestat rolul lent dar distructiv. Demersurile întreprinse pentru dobândirea unui spațiu corespunzător cu menire de efectiv muzeu cu depozite, spații pentru expunere, laboratoarele de restaurare, săli de studiu, bibliotecă de artă, au fost și sunt un deziderat perpetuu fără a găsi convenita rezolvare.

Dacă într-o etapă incipientă Casa amiralului Urseanu părea o soluție, atribuindu-i menirea de gazdă a pinacotecii, acumulările existente exclud pentru începutul de veac XXI o asemenea posibilitate.

Casa Urseanu, sala III, portretul dr. Lupu, bronz 0,65 x 0,30 m., inv. 1104, semnat și datat dreapta jos: M. Onofrei 1933 iar în stânga: Asociația de Arta Română Turnătorie.

T. Burcă, *Pinacoteca Municipiului București, Catalog*, București, 1940. Preluăm ca exemplu: Casa Urseanu, sala III, portretul dr. Lupu, bronz 0,65 x 0,30 m., inv. 1104, semnat și datat dreapta jos: M. Onofrei 1933 iar în stânga: Asociația de Arta Română Turnătorie.

<sup>lxiv</sup> G. Bezviconi, *op. cit.*, p. 33, 276: la mormânt figura 3, locul 38 bustul având pe piedestal mențiunea: **viceamiral V. Urseanu 1848-1926**. Menționează lucrarea din 1927.

A.N.-D.A.I.C. fond V.V. Rășcanu Foto T1/I bustul (hermă), bronz, **Amiralul Urseanu**, Theodor Burcă, 1927.

Grigore Ionescu, *București – ghid*, București, 1938, p. 277: cimitirul Bellu, fig. 3 **Amiralul Urseanu** +1928, bust bronz, realizat de Theodor Burcă.

<sup>lxv</sup> „Universul”, București, anul 53, nr. 217, S. 8 august 1936, p. 7 foto.

<sup>lxvi</sup> Expoziția retrospectivă. Ateneul Român. 1927, Catalog, Theodor Burcă, pozițiile: 314 **Dorința**, bronz; 315 **Compoziție**, gips.

I. Zamfirescu, V. Căndea, V. Moga, *Ateneul Român*, București, 1976, p. 120-121, 211: menționează următoarele prezențe ca expozant a lui Th. B.: Expoziția retrospectivă 1927-1928; Saloanele anilor 1928, 1935.

<sup>lxvii</sup> Constantin KIRITESCU (16 septembrie 1876, București – 1965, București), doctor în științe biologice, carieră didactică, amplă activitate la Ministerul Instrucțiunii Publice, administrativă, diplomatică. A avut contribuții majore la organizarea învățământului secundar. După primul război mondial, cu preocupări predilecte pentru istoria evenimentelor, a acordat o atenție deosebită adunării informațiilor care l-au condus la elaborarea unei apreciate istorii a faptelor militare în care România a fost implicată; *Istoria războiului pentru întregirea României, 1916-1919*, ediția I-a, două volume, 1924; ediția a II-a, trei volume 1925-1927. Editura Casa Școalelor [A.N. Biblioteca III 3.718], memorialist, publicist.

Dan Berindei, *Constantin Kiriteșcu*, în: E.I.R., p. 190.

Constantin Kiriteșcu, *O viață, o lume, o epocă*. Editura Sport Turism, București, 1979, p. 290 Gheorghe Bengescu - Dabija; p. 297 Dimitrie N. Burileanu, Victor Anastasiu.

Constantin Khiriteșcu, *Portrete, oameni pe care i-am cunoscut*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1985, p. 188-189 „Baronul” Barbu Bellu; p. 236-238 Ion Bianu; p. 273-276 Ioan Borcea; p. 277-278I. Brătecu-Voinești; p. 298-302 Take Ionescu; p. 303-305 Constantin Banu.

<sup>lxviii</sup> Fără a data lucrările de artă plastică Constantin Kiriteșcu, în: *Istoria războiului pentru întregirea României, 1916-1919*, vol. II, p. 489 redă foto realizările lui Th. B.: **Atacul**, bronz (ostaș în atac); 689 **Mutarea de hotar a țării** (ostaș român prăvălind piatra de hotar).

<sup>lxix</sup> N. Iorga, *Un sculptor*, în: „Ilustrația”, București, ianuarie-mai 1928.

<sup>lxx</sup> Salonul Ateneului Român. 6 mai-6 iunie 1928, Catalog p. 33, Th. B., pozițiile: 395 **Profil de bătrân**, gips; 396 **Profil de femeie**, gips; 397 **Portret**, teracotă.

<sup>lxxi</sup> A.N.-D.M.B, fond Ateneul Român, dosar **3/1928**, f. 1-19 = Salonul Ateneului Român. 6 mai-6 iunie 1928, Catalog p. 3 = f. 4 Theodor Burcă, strada Romană nr. 20; p. 33 = f. 18 pozițiile 395-397; f. 178-179 la 4 iunie 1928 juriul pentru acordarea premiilor și cumpărarea de lucrări; lista lucrărilor cumpărate, poziția 17 Th. B., **Basorelieu**, bronz = 5.000 lei.

N.B. autorul care prezentase lucrarea turnată în gips avea obligația de a asigura turnarea ei în bronz, urmând ca decontarea sumei să fie făcută după predarea lucrării definitive.

<sup>lxxii</sup> A.N.-D.A.I.C., fond Muzeul Al. Saint Georges, dosar **3**: la Salonul Societății artiștilor sculptori români de la Ateneul Român 6 mai-6 iunie 1928 Th. B. cu studii la Paris a prezentat: 1) **Basarabia** = 25.000 lei bronz; 2) **Fără popas** = 17.000 lei; 3) **Dezolare** = 18.000 lei; 4) **Pocăința**=16.000 lei; 5) **Vlahuță**=14.000 lei; locurile 6-10 nu au fost completate în catalog ???

<sup>lxxiii</sup> Ziarul „Universul” a apărut începând de la 20 august 1884 fondat de către italianul Luigi Cazzavillan care, în calitate de proprietar și editor, a căutat ca apariția zilnică să fie completată și cu alte publicații ocazionale, predilect cele cu caracter cultural, distractiv. În anul 1914 a fost preluat de către Stelian Popescu care, în timpul primului război mondial, a decis să-i întrerupă apariția pe care a reluat-o în anul 1920 când a hotărât transformarea întreprinderii în societate anonimă. În deceniul următor a procedat la o radicală transformare a condițiilor de muncă pentru personal încredințând arhitectului Paul Smărăndescu misiunea de a proiecta o amplă clădire care să adăpostească atât corpul redacțional, cât și cel tehnic în care urma să fie integrată tehnica de vârf a acelor ani. La parterul palatului „Universul” a fost amenajat un salon pentru expoziții de artă. Construcția a fost finalizată la sfârșitul deceniului trei. Inaugurarea noului edificiu a avut loc la 2 noiembrie 1930, constituind o mare sărbătoare a presei românești. Cu acel prilej a fost inaugurat și Salonul de expoziții în care au fost reunite lucrări ale celor mai prestigioși artiști români în

viață. Munca la redacția și tipografia societății s-a constituit în timp o adevărată pepinieră de specialiști care au onorat presa românească interbelică. Relevant a fost și momentul anului 1933 când, la 4 iunie, au fost sărbătorii 50 de ani de la apariția ziarului. A fost momentul când s-a inaugurat sala de conferințe „Universul” în interiorul căreia Stelian Popescu i-a oferit prilejul pictorului Costin Petrescu să realizeze o frescă de mari dimensiuni. Tot cu acel prilej a fost lansată și o medalie jubiliară. În anii din perioada interbelică complementar au fost editate ca suplimente: „Universul literar”, „Universul copiilor”, „Universul ilustrat”, „Universul sport”. Au fost asigurate condiții pentru reproducerea unor opere de artă expuse în Saloanele găzduite în palatul societății. Ziarul a fost suprimat în anul 1948 în amplul proces de prefaceri impuse României pentru a deveni participantă la sovietizarea preconizată de eliberatorii-ocupanți și epigonii lor.

Frédéric Damé, *op. cit.*, foto p. 573 vechea clădire „Universul” având parter și un etaj.

„Anuarul „Socec” - 1913”, București, partea a II-a p. 162 ziarul popular independent „Universul” avea sediul pe str. Brezoianu nr. 11. Este prezentată structura personalului redacției și a administrației.

Lucian Predescu, *op. cit.*, p. 872.

„*Almanahul ziarului Universul, 1922*”, București, p. 137 text și fotografii.

A.N.-D.A.I.C., fond Muzeul Alexandru Saint Georges, inv. ..., dosar 51/1930, f. 30; ibidem dosar 60/1933, f. 71.

„Universul”, București, 19 iunie 1933.

*Cronica numismatică și arheologică*, București, anul X, nr. 96, martie-aprilie 1934, p. 27.

*Îndrumător în Arhivele Statului municipiului București*, vol. I, București, 1976, p. 273.

Nicolae Vătămanu, *Icoane și fotografii de bucureșteni*, București, 1981, p. 143-145.

Omul de presă Aristide Buhoiu, plecat din România anterior anului 1989, a preluat manșeta, formatul, structura periodicului editând în S.U.A. cotidianul „Universul”.

<sup>lxiv</sup> A.N.-D.A.I.C., fond Muzeul Al. Saint Georges, dosar 51/1930, f. 33 cronică la V.B. /Victor Bilciurescu/ în „Universul”, București, referitoare la solemnitățile inaugurării noului Palat „Universul”, inclusiv a sălii de expoziții la care Theodor Burcă a participat cu un **Cap**.

<sup>lxv</sup> A.N.-D.A.I.C., fond V.V. Rășcanu, Registrul Comenzi:

f. 62v.-63 **Un cap femeie**, lucrare realizată de Th. B., bronz 16 kg. = 4.500 lei, 22 octombrie 1930.

f. 96v-97 un mic basorelief **Regina Maria**, realizat de Th. B., bronz 5,500 kg. = 2.000 lei, 29 martie 1931.

<sup>lxvi</sup> **Vasile V. RĂȘCANU** (12 august 1877, Țifu, comuna Banca, jud. Fălciu, azi Vaslui – 26 decembrie 1963, București, cimitirul Sf. Vineri). Fiul lui Vasile și Catinca studii la școala primară din satul Țifu, în București după un examen a fost admis ca bursier la Școala Superioară de Arte și Meserii, specialitatea turnătorie în metal, ulterior trimis la specializare ca bursier al statului în Germania, Franța, Austria, Italia (1900-1905), revine în țară și cu sprijinul lui Frederic Storck realizează întreprinderea „V.V. Rășcanu & comp.”, în București, str. Felix nr. 89 care a evoluat până în 1945 realizând cele mai dificile lucrări de artă, apreciat și de artiștii străini pentru modul de executare a comenzilor. A contribuit la formarea unor noi generații de turnători care i-au continuat munca în cadrul Combinatului Fondului Plastic.

A.N.-D.A.I.C., fond Muzeul Al. Saint Georges, inv. 654, dosarul 1/1856-1928, vol. II, f. 389v. Turnătoria artistică V.V. Rășcanu, str. dr. Felix nr. 89.

Virgiliu Z. Teodorescu, *Contribuții la istoricul turnătorilor artistice în metal din România*, în: „Muzeul Național”, vol. X, București, 1998, p. 181-188. (prin preocuparea sculptorului Wladimir C. Hegel s-a importat din Anglia o instalație completă de turnarea a metalelor pentru Școala de Arte și Meserii. Așa a format o serie de turnători români, din rândurile acestora detașându-se prin receptivitate, interes permanent de autodepășire, Vasile V. Rășcanu. O biografie care se conjugă cu cele mai reprezentative monumente turnate în bronz pe parcursul a mai bine de 50 de ani. La vârsta senectuții memoriile întocmite sunt o efectivă sursă de cunoaștere a evoluției acestei activități.)

<sup>lxvii</sup> **Salonul Oficial, 1932**, Catalog p. 25, Th. B. poziția 285, **Cap de expresie**, bronz.

A.N.-D.A.I.C., fond Muzeul Al. Saint Georges, dosar 57/1932, f. 3: Cronică referitoare la **Salonul Oficial, 1932**, cup „Universul”, București, 14 mai 1932 consemnând creația sculptorului Th. B., **Cap de expresie**, bronz.

<sup>lxviii</sup> **Fundația „Ioan I. Dalles”** este rezultatul voinței Elenei Dalles care, prin „testamentul mistic” redactat în anul 1918, a lăsat Academiei Române mare parte din averea sa pentru a fi realizată în București, pe locul unor case vechi, o nouă construcție cu menire culturală, urmând a avea în componere săli de expoziții, de manifestări culturale științifice. Fundația urma să poarte numele „Ioan I. Dalles”. După rezolvarea problemelor juridice, Academia Română a încredințat proiectarea edificiului arhitectului Horia Teodoru, care a conceput clădirea cu o mică curte la exterior, cu intrări separate pentru diversele spații și funcționalități. Edificarea s-a finalizat în anul 1932 când conducerea Academiei Române, la 14 aprilie, se adresa Ministerului Instrucțiunii, Cultelor și Artelor, aducând la cunoștință viitoarele funcționalități ale spațiilor construite și solicitând participarea la expoziția preconizată de a fi găzduită în premieră. Se intenționa expunerea în perioada mai-Iulie 1932 a unor lucrări ale pictorilor Ion Andreescu, Nicolae Grigorescu, Ștefan Luchian ca desenatori și acuareliști. Se solicita împrumutarea unor lucrări din patrimoniul ministerului. Inaugurarea urma să aibă loc într-un cadru solemn la sfârșitul lunii mai. Referatul lui Ion Minulescu și rezoluția lui Nicolae Iorga au facilitat această acțiune. Inaugurarea a avut loc la 28 mai 1932 cu o expoziție de pictură, desene și acuarele din creațiile artiștilor amintiți mai sus.

**Salonul Oficial, arhitectură și artă decorativă**, 1931, București, Catalog, Theodor Burcă, poziția 180.

A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A., Departamentul Artelor, Direcția Artelor, inv. 818, dosar **78/1932**, f. 28-29.

G. Bezviconi, *op. cit.*, p. 108.

Gloria Gabriela Radu, **Elena Dalles – „testament mistic”**, în: „Valahica”, Târgoviște, nr. 14, 1994, p. 199-206; la timpul respectiv au fost enunțate și reacții de dezaprobare referitoare la arhitectura edificiului.

N. Porseanu, **Grajdurile Academiei Române**, în: „Parlamentul românesc”, București, anul III, nr. 31-32, 30 septembrie 1932, p. 14-15.

După decenii, în metamorfoza axului bulevardului Nicolae Bălcescu s-a impus blocarea clădirii prin realizarea unei noi construcții aliniată cu celelalte edificii, mai mult, în ultimele două decenii sălile de expoziții fiind abandonate ca funcționalitate, după ce, ani de zile, avuseseră menirea de a fi principala gazdă a manifestărilor expoziționale de artă plastică cu un ridicat număr de vizitatori. Actuala agresivitate a reclamelor, neculturale, este dominantă care a înlăturat prestigiul câștigat în deceniile anterioare ca vatră culturală.

<sup>lxxxix</sup> **Academia Română** își are obârșia îndepărtată prin ceea ce a fost Societatea Literară înființată la 1827 prin preocuparea lui Ion Heliade Rădulescu și cei care i s-au alăturat. Au trecut decenii și, la 1 aprilie 1866, au fost repute bazele Societății Literare Române care, la scurt timp, evolutiv, s-a transformat în Societatea Academică Română, având de la 1 august 1867, o activitate efectivă, desfășurată pe trei secțiuni (literar-filologică, istorico-arheologică, științele naturii), fiecare având câte 12 membri titulari și 20 membrii corespondenți și un număr nelimitat de membrii de onoare români și străini. Ca prime obiective asumate au fost: elaborarea dicționarului limbii române; editarea vechilor texte referitoare la români; elaborarea de lucrări bibliografice și de etnografie. În luna martie 1879 a fost declarată prin lege instituție națională denumită Academia Română. Din 9 iunie 1948 prin Decretul nr. 76 a fost reorganizată activitatea, devenind organul de coordonare al tuturor domeniilor de cercetare. A fost momentul când s-a procedat la o epurare a membrilor, fiind înlăturată atât persoane în viață cât și decedate. Ca act reparator au fost acordate o serie de titluri post-mortem. Din 1948 și până în 1965 a fost definită ca Academia R.P.R., iar din 1965 până la începutul anului 1990 Academia R.S.R. La 5 ianuarie 1990 a revenit la formularea Academia Română. A fost momentul când s-a înlăturat atribuirea unor titluri, procedându-se totodată la reabilitarea celor samavolnic înlăturați în 1948. Academia Română are 181 de membri titulari și corespondenți. Având sediul la București, în teritoriul țării are 4 filiale la Iași, Cluj Napoca, Timișoara și Târgu Mureș care coordonează cele 12 secții științifice cu comisiile de profil, 50 de institute și centre de cercetare, Biblioteca, Editura, Fundația „Elias”, Casa oamenilor de știință, stațiuni experimentale, case memoriale. Pentru stimularea activității de cercetare au fost constituite premii pentru cele mai valoroase lucrări. Premiul „Gheorghe Lazăr” se acordă pentru știință; „Ion Heliade Rădulescu” se acordă pentru literatură; „Alecsandru Ioan I. Cuza” pentru istorie.

<sup>lxxx</sup> A.N.-D.A.I.C., fond Muzeul Al. Saint Georges, dosar **57/1932**, f. 70 cup „Universul”, București, cronică **Salonul de toamnă la Fundația Dalles** menționa participarea sculptorului Th. B.

<sup>lxxxii</sup> **Salonul Asociației artiștilor plastici**, 1932, Catalog, Theodor Burcă pozițiile: 223 **Mască**, bronz; 224 **Bust**, gips.

<sup>lxxxii</sup> **Drobeta Turnu Severin** centru urban suprapunând vechea așezare Drobeta a geșilor amplasată la ieșirea Dunării din încorsetarea munților Carpați, zonă de intensă locuire a omului din comuna primitivă, cercetările arheologice întreprinse pe ambele maluri ale fluviului au evidențiat această viețuire în evoluția istorică. Prin realizarea drumului tăiat în stâncă pe malul drept s-a ales ca loc de traversare a apei prin ridicarea podului ce asigura legătura cu localitatea Drobeta de pe malul stâng, așezare terasată, ferită de pericolul unor eventuale inundații. Acesta a fost și argumentul din secolul al XIX-lea când s-a ales respectiva zonă pentru edificarea noului oraș Turnu Severin.

Vă prezint orașul meu :Turnu Severin, în: „Realitatea ilustrată”, București, anul X, nr. 519, 30 decembrie 1936, p. 14-15, foto.

Constantin Răutu, **Centenarul orașului Turnu Severin**, în: „Calendarul”, 25 octombrie 1933.

<sup>lxxxiii</sup> **Expoziția Tinerimea Artistică, 5-27 aprilie 1942**, Catalog, Teodor Burcă, poziția 229 macheta monumentului Eroilor mehedințeni, foto, p. 61.

„Lumea militară ilustrată”, București, anul VIII, nr. 8-9, mai 1942, p. 43, text și foto La Turnu Severin compoziția sculpturală Ostașul roman transmite facla (torța) Victoriei soldatului român, (referință la componenta artistică a monumentului Eroilor din Parcul „Rozelor”).

<sup>lxxxiv</sup> A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A., D.A., inv. 819, dosar 70/1937, f. 58 monumentul criptă al Eroilor din parcul „Rozelor”, arhitectul State Baloșin, 12,00 m., 1933.

F.T., **În memoriam**, p. 104-106, 371 în Parcul „Rozelor”, Bd. Republicii: monumentul Eroilor având ca text următoarele cuvinte evocatoare dăltuite în placa de marmură: CÂMPIA SEVERINULUI, ALION, MĂRĂȘEȘTI, CIREȘOAI, OLT, MOMÂIA, JIU PRINOS DE MĂRIRE ȘI ÎNCHINARE OSTAȘILOR ROMÂNI. ADMIRAȚIE ȘI RECUNOȘȚINȚĂ ACELORA DINTRE SUPRAVIEȚUITORII CE ȘI-AU SFÂRTECAT TRUPURILE ȘI VĂRSAT SÂNGELE ÎN LUPTELE GLORIOASE SAU NEFERICITE PENTRU APĂRAREA GLIEI. MÂNGĂIERE PENTRU CEI CE AU LĂCRIMAT ȘI LĂCRIMEAZĂ ÎNCĂ, PIERZÂND PE CEI MAI SCUMPI AI LOR ... DE-A PURURI MĂRTURIE CĂ GLIA ȚINUTURILOR NOASTRE ESTE PLĂMĂDITĂ, CA ÎNTREGUL PĂMÂNT ROMÂNESC CU SÂNGELE CELOR MAI BUNI FII AI NOȘTRI.

F.T., M.C., p. 186 Drobeta Turnu Severin pentru monumentul Eroilor 1916... din parcul Rozelor în 1933 sculptorul Th. B. a colaborat cu arhitectul State Baloșin.

Al. Puiu, I. Istrati, **20 de zone turistice din România**, București, 1969, p. 63 T.S., parcul „Rozelor” monumentul Eroilor, sculptor St. Baloșin \*! ?

**Județele Patriei Mehedinți monografie**, Editura Politică, București, 1981, p. 252: monumentul cu criptă al Eroilor mehedințeni 1916-1918, realizat în perioada anilor 1928-1933 în Parcul „Rozelor”.

Mircea Deac, „S. 50”, p. 84 Theodor Burcă monumentul Eroilor de la Turnu Severin, 1934.

„România '83”, București, p. 313 la Drobeta Turnu Severin în parcul „Rozelor” monumentul Eroilor 1916-1918, Th. Burcă.

<sup>lxxxv</sup> **State Iancu D. Baloșin** (? - ? 1953, București, cimitirul Bellu, figura 117, locul 19), absolvent al Școlii Superioare de Arhitectură din București în anul 1915. A avut numeroase colaborări cu Societatea „Mormintele Eroilor” devenită evolutiv „Cultul Eroilor”. A proiectat mausolee ale Eroilor din localitățile

Focșani jud. Putna, azi Vrancea, Giurgiu jud. Vlașca, azi Giurgiu, Mircea Vodă, jud. Constanța. A colaborat benefic cu artiști plastici, sculptori și pictori. Pentru monumentele Eroilor din Valea Cernei 1930, Turnu Severin 1933, Breaza 1938, Cupca, jud. Storojineț 1938 a întocmit documentațiile necesare. Pentru a ușura decizia comitetelor de inițiativă ce doreau să comande monumente ale Eroilor reprezentative, în al IV-lea deceniu al acestui secol, Societatea Cultul Eroilor a inițiat realizarea unor proiecte tip, de către mai mulți arhitecți și sculptori. Printre aceștia se afla și arhitectul State Baloșin. Broșurile cu modele au fost difuzate către cei interesați facilitându-le astfel eforturile, inclusiv cele de natură materială. Pe această cale au fost înlăturate și o serie de dificultăți privind avizările convenite din partea Comisiei Superioare a Monumentelor Publice care, în acest caz, aviza numai materialul pus în operă și amplasamentul. Astfel, în anul 1938, localitățile Breaza, jud. Prahova, Mărginenii de Sus, jud. Prahova (astăzi în jud. Dâmbovița), Pielea azi Teleormanu, jud. Teleorman, iar în anul 1939, Dragomirești, jud. Ilfov, Mădăraș, jud. Bihor, Urлаți, jud. Prahova, Făcăieni-Gaița, jud. Ialomița ? azi jud. Prahova, Buchin, jud. Severin, azi Caraș Severin, Ghilad, jud. Timiș, Dragomirești, jud. Tutova, azi Vaslui au recurs la diverse modele de monumente preluate din aceste albume, înălțând troițe folosind predilect lemnul (stejar, frasin) care n-au rezistat în timp. Astăzi numai în puține locuri mai dăinuie, cele care n-au fost construite pe sol ci au fost susținute de o structură metalică fixată într-un radier de beton și au fost întreținute de oameni de bine.

George Bezviconi, *op. cit.*, p. 62.

Ministerul Instrucțiunii Cultelor și Artelor, Corpul arhitecților din România. *Tabloul arhitecților înscriși în corp până la 31 decembrie 1933*, Tip. Voința C-tin, Antonescu, str. Banului 3, București, 1934, 16 p. [A.N.-D.J. Vaslui Biblioteca II 1.121, inv. 2.586].

*Tabloul arhitecților*. 1934. [A.N. Biblioteca II 28.620; 18.622; III 25.542; 40.764; IV 26.416].

Corpul arhitecților din România, *Tabloul arhitecților diplomați*, Tip. „M.M. Antonescu”, București, 1937. [VZT] La p. 3 arhitectul locuia pe str. Brezoianu nr. 29.

<sup>xxxxvii</sup> „Pictura și sculptura”, București nr. 2, mai 1935, p. 34 Th. B., **monumentul Eroilor mehedineni**.

A.N.-D.A.I.C., Fototeca: **F III 478/ 1-4**; **A 54**, foto **29**; **II. 2981**.

Fototeca Combinatului Poligrafic Casa Scânteii, clișeele: **9.252**; **6.047**; **6.408**; **415.798**; **415.799**.

<sup>xxxxviii</sup> **Carol al II-lea** (3/15 octombrie 1893, Sinaia, jud. Prahova – 1953, Estoril, Portugalia, înmormântat în cimitirul regal al mănăstirii Sao Viente, Lisabona, osemintele aduse în România în anul 2003, prin grija guvernului României și depuse la Curtea de Argeș). Pregătire militară, participare la campania din 1917, dezertor nesancționat, a renunțat în mai multe împrejurări la calitatea de moștenitor al tronului României, părăsind teritoriul țării. A fost perioada până în 1930 când a purtat pe pașaport numele CAROL CARAIMAN. Revine în țară la 6 iunie 1930 sprijinit de masonerie și de o serie de personalități ale vieții politice. Procedează la preluarea tronului de la fiul său prin manipularea Parlamentului României. În anul 1933 a fost proclamat ca „Mare protector” al masoneriei. Evoluția situației internaționale l-a determinat să preconizeze interzicerea formală în anul 1936 a activității acesteia. La începutul anului 1937 masoneria trece în „adormire”. În urma hotărârii Parlamentului României din 8 iunie 1930 a fost proclamat rege al României funcție la care a fost nevoit să renunțe la 6 septembrie 1940, abdicând în favoarea fiului său Mihai. Ca rege a manifestat un interes (personal) deosebit pentru propășirea economică și culturală a țării. Desemnat în anul 1921 membru de onoare al Academiei a fost partizanul afirmării României prin realizările culturale și științifice, stimulând creația artistică și literară. S-a căsătorit în anul 1918 cu Ioana (Zizi) Lambrino, la 10 martie 1921 cu principesa Elena a Greciei și în anul 1947 cu Elena Lupescu. Preocupat de fast a inițiat manifestări de amploare care au antrenat tineri și vârstnici la realizarea unor grandioase acțiuni. Amintim în acest sens „Cântarea României”, carele alegorice, manifestările de pe stadioane, piețe publice. A fost un mare colecționar de artă, filatelist, memorialist.

Nicolas M. Nagy - Talavera, *Fascismul în Ungaria și România*, Editura Hasefer, București, 1996, p. 375.

Zigu Ornea, *Anii treizeci – Extrema dreptei românești*, Editura Fundației Culturale Române, București, 1995, p. 16-17, 468.

Francesco Veiga, *Istoria Gărzii de Fier 1919- 1941 – Mișcarea ultranaționalistă*, ediția a II-a, Editura Humanitas, București, 1995, p. 372.

Horia Nestorescu – Bălcești, *Ordinul masonic român*, Casa de editură și presă Șansa, București, 1940, p. 265, poziția 622.

Virgiliu Z. Teodorescu, *Politică și masonerie*, în: „Inorogul – Caiete masonice”, editat de Centrul național de studii francmasonice, București, 2001, p. 263-286 (parcursul unui dosar din fondul Casa Regală

evidențiază, prin rapoartele anilor '34, preocuparea masoneriei de a prelua puterea politică în România sub conducerea mareșalului Averescu, om care însă nu cunoștea cine urma să-i fie subordonații. Sunt evidențiate legăturile interne și internaționale și sunt evocate evenimente anterioare în care s-a implicat masoneria). Semnificative sunt notele din f.: 169/ 28 august; 1/ 8 mai; 7/ 14 mai; 21-22/ 26 mai; 76/ 16 iunie; 102/ 30 iunie; 113/ 4 iulie; 115-116/ 5 iulie; 117-118/ 5 iulie; 146/ 31 iulie; 228/ 9 septembrie; 240/22 octombrie 1934.

<sup>lxxxviii</sup> „Arhivele Olteniei”, Craiova, anul XII, nr. 69-70, septembrie-decembrie 1933, p. 423 Centenarul orașului Turnu Severin la 25 octombrie 1933 solemnitatea dezvelirii monumentului Eroilor din Parcul „Rozelor”, realizator Th. B. Au rostit cuvântări generalii Jujescu și Economu.

„Realitatea ilustrată”, București, anul VII, nr. 353, 2 decembrie 1933, p. 2, foto la 25 octombrie cu ocazia sărbătoririi centenarului orașului Turnu Severin, p. 3 participarea la solemnitate a regelui Carol al II-lea, cuvântarea generalului Jujescu.

<sup>lxxxix</sup> A.N.-D.M.B., fond Ateneul Român, dosar 6/1935-1937, f. 47-65 Salonul Ateneului Român, 18 mai-18 iunie 1935, în cadrul manifestărilor „Luna Bucureștiului”, Catalog p. 26, Theodor Burcă pozițiile: 262 **Tinerete**; 263 **Cap de expresie**.

A.N.-D.M.B., fond Ateneul Român, dosar 3/1935, f. 14v. = p. 26 din Catalog Theodor Burcă cu lucrările, pozițiile 262, 263, f. 17v. = p. 32 locuia pe Bd. Lascăr Catargiu nr. 21, f. 132 declarația de expozant, autorul evaluând lucrarea **Tinerete**, bronz, la 20.000 lei, iar **Cap de expresie**, bronz evaluat la 15.000 lei. Semnătura lui Th. B.

„Universul”, București, anul 52, nr. 138, 22 mai 1935, p. 8 evidențiază în cronică referitoare la Salonul Ateneului Român prezența celor două capete de expresie ale sculptorului Th. B.

Alexandru Drăghici, *Salonul Ateneului Român*, în: „Viitorul”, București, 11 iunie 1935.

„Pictura și sculptura”, București ? , p. 22 Th. B., **Tinerete**, foto = fată.

<sup>xc</sup> „Magazin istoric”, București, anul V, nr. 4 (49), aprilie 1971 coperta 2-a foto monumentul T. Vladimirescu, Th. B., bronz.

F.T., M.C., p. 83, București, **monumentul Tudor Vladimirescu**, Th. B., dezvelit 1934.

„Almanahul Flacăra, /19/'76”, București, p. 48 monumentul T. Vladimirescu din București, Th. B. a fost dezvelit la 2 august 1935. Autorul articolului, Ion Munteanu, amintește că în decursul anilor au mai fost realizate și amplasate în București 3 busturi dedicate lui T. Vladimirescu fără a menționa locurile, autorii și datele când au fost amplasate, dezvelite.

<sup>xc</sup> A.N.-D.A.I.C., fond V.V. Râșcanu foto T 2/3 statuia T. Vladimirescu din București și autorul modelării, sculptorul Th. B.

Petre Oprea, *Istoria turnătoriiilor artistice în bronz din București*, în: „Revista Muzeelor”, București, anul VI, nr. 1, 1969, p. 33-38. [VZT]. La p. 37 statuia T. Vladimirescu din București a fost turnată la firma „V.V. Râșcanu”.

<sup>xcii</sup> „Calendarul Universul, 1936”, București, planșă foto după p. 128, Theodor Burcă, statuia **La țărnam, piatră**, = femeie nud.

<sup>xciii</sup> „Poliția modernă”, București, anul XI, nr. 129-130, noiembrie-decembrie 1936: **Mărășești**, realizare a lui Th. B., foto = un ostaș lovind cu patul armei balaurul.

<sup>xciv</sup> **Ion /Ioan/ Vodă cel Viteaz** fiu al lui Ștefăniță Vodă, cunoscut și ca **Ioan Vodă cel Cumplit**, prin definirea Sa de către boierimea nemulțumită de apetența domnului pentru cei din clasele obidite. Domn al Moldovei din februarie 1572 – † 14 iunie 1574, Roșcani, jud. Covurlui, azi jud. Galați. A manifestat o preocupare pentru redresarea economiei țării. La ceasul declanșării acțiunii antiotomane, ca reacție a sporirii obligațiilor către Poarta Otomană în luna aprilie 1574 a avut loc o luptă la Jiliște, jud. Putna, azi Vrancea reușind să înfrângă oastea ce reunea forțe otomane și cele ale Țării Românești, domnul trecând la înscăunarea lui Vintilă Vodă, fiul lui Pătrașcu Vodă ce a avut o domnie efemeră în luna mai. Otomanii au procedat la mobilizarea unor noi forțe, inclusiv tătărăști pentru a sancționa pe „necredinciosul ghiaur”. Au căutat totodată să atragă de partea lor o parte din boierii țării Moldovei. O nouă confruntare între beligeranți a avut loc în luna iunie în zona Iezerului Cahul, dincolo de Prut. Pe plan intern măsurile represive adoptate de Ioan Vodă au nemulțumit o parte din boierii țării care, la ceas de mare încercare pentru Moldova, și-au



încălcător jurământului de credință neparticipând și trecând în rândurile otomanilor în lupta decisivă unde otomanii au reușit să-l captureze prin vicleșug și să-l lichideze în cortul comandantului otoman la Roșcani. Din cancelaria lui Ioan Vodă a fost emis un document, semnat de domn, considerat până în prezent a fi cel mai vechi având această caracteristică. A ajuns să fie tezurizat în patrimoniul Arhivelor Naționale. Academia Română, *Istoria Românilor*, vol. IV, Editura Enciclopedică, București, 2001, indice p. 856. Vezi : p. 466-470.

**Mic dicționar enciclopedic**, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1983, 1910 p. [VZT]. La p. 865. A.N.-D.A.I.C., fond Muzeul Al. Saint Georges, inv. ..., dosar **60/1933**, f. 38, cup „Universul”, București, 16 august 1933 la 15 august 1933 la Roșcani-Covurlui din inițiativa Gărzii de Fier pentru cinstirea lui Ion Vodă ridicarea unui simbol al cinstirii lui Ion Vodă.

F.T., M.C., p. 326 la Roșcani, comuna Băneasa, jud. Galați statuia **Ioan Vodă cel Viteaz**, Gheorghe Turcu, 1974.

**Un bust al lui Ion Voievod la Cahul**, în: „Dimineața”, București, 1 ianuarie 1937. Referință la realizarea sculptorului Th. B.

„Albina”, București, anul XL, nr. 7, 19 februarie 1937, p. 114, ibidem nr. 8, 26 februarie 1937, p. 114 **Un monument lui Ion Vodă cel Cumplit la Cahul – Basarabia**, realizare a învățătorilor din județul Cahul care au strâns sumele necesare, amplasamentul în centrul localității.

**Expoziția anuală de Stat, 1953**, Catalog p. 24 Marius Butunoiu, **Ion Vodă cel Cumplit**, gips, 1,30 m. George Oprescu, **Sculptura statuară românească**, ESPLA, București, 1954, p. 174-175 referință la lucrările anului 1953: **Ion Vodă cel Cumplit**, **Dimitrie Cantemir**, **Suvorov**.

„Arta plastică”, București, anul I, nr. 2, 1954, p. 36 Marius Butunoiu, bustul **Ion Vodă cel Cumplit**, gips, foto p. 38.

**Plastica în Muzeul Militar Central**, Editura Militară, București, 1957: portret **Ioan Vodă**, Marius Butunoiu.

F.T., M.C.: p. 243, Jilște, jud. Vrancea, bustul monumental **Ioan Vodă cel Viteaz**, bronz, 0,80 m. Marius Butunoiu, dezvelit aprilie 1974.

p. 338, Sibiu la Școala de ofițeri „Ioan Vodă”, bustul **Ioan Vodă cel Viteaz**, 1978. bronz, 0,80 m. Marius Butunoiu.

Adriana Topârceanu, **Dialog între istorie și artă**, Editura Militară, București, 1973, 141 p., Marius Butunoiu, **Ion Vodă cel Viteaz**.

<sup>xv</sup> Petre Oprea, **Artiști participanți la expozițiile Societății Tinerimii Artistice (1902-1947)**, Editura Maiko, București, 2006, 88 p. [VZT]. La p. 35 consemnează participările din anii 1937-1942 menționând că în primii ani a expus câte o lucrare, iar în ultimii doi ani câte două. Totodată citează o suită de cronici referitoare la creația lui Th. B. din perioada anilor 1919-1922.

VZT **N.B.!** pentru anul 1939 sculptorul Th. B. a participat cu patru lucrări.

<sup>xvi</sup> **A 37-a expoziție Tinerimea Artistică, 4-30 aprilie 1937**, Catalog p. 19, Th. B., poziția 158 **Profil de femeie**.  
<sup>xvii</sup> **A 38-a expoziție Tinerimea Artistică, 3-30 aprilie 1938**, Catalog, Theodor Burcă, poziția 311, **Cap de expresie**, bronz.

<sup>xviii</sup> **Ioan Burcă** (1851- 1923, București, cimitirul Sf. Vineri), preot, protopop în Slatina, ulterior venit în București, carieră didactică.

G. Bezviconi, **Necropola Capitalei**, București, 1972, p. 78 Anii vieții: 1850.-1928. Soție Ecaterina + 1909. VZT 10 noiembrie 1993 mormântul în apropierea Capelei, în stânga, după mormântul familiei Vraca. La mormânt un medalion, diametrul 30 cm., bronz patinat, relief înalt, s.d.j. cu siglele TB, realizator fiul, sculptorul Th. B. Mențiunea: „preot profesor **Ioan Burcă**”.

<sup>xix</sup> „Universul”, București, anul 53, nr. 177, L 29 iunie 1936, p. 8.

<sup>xx</sup> **Monumentul vânătorilor de munte**, în: „Universul”, București, 8 noiembrie 1937.

„Gazeta municipală”, București, anul VII, nr. 354, 25 decembrie 1938, p. 3.

F.T., M.C., p. 386-387 Târgu Neamț **Monumentul Eroilor vânători de munte din 1916-1918**.

Fototeca Combinatului Poligrafic Casa Scânteii, clișeele **328.495**; **328.494**.

<sup>xi</sup> A fost una din draconicele măsuri în procesul de metamorfozare a armatei României prin care eliberatorii ocupanți considerau că elementele ce caracterizau comportamentul trebuiau să fie modelate într-o viitoare armată, o fidelă componentă a procesului sovietizării și stalinizării poporului român.

<sup>ci</sup> A 39 expoziție Tinerimea Artistică, 2-30 aprilie 1939, Catalog, Theodor Burcă, pozițiile: 159 **M.S. Carol al II-lea**, gips; 160 **Irinel**, bronz; 161 **Alegorie**, gips; 162 **Tinerete**, bronz, foto p. 43 = cap de față.

<sup>cii</sup> „Gazeta municipală”, București, anul VIII, nr. 385, 13 august 1939, p. 4: Th. B. conservator al Pinacotecii Municipiului București.

<sup>ciii</sup> G. Bezviconi, *op. cit.*, p. 33, 206 la cimitirul Bellu, fig. 44-18, la mormântul lui Iulian Oprescu (1864 - 1937), o lucrare a sculptorului Th. B.

<sup>civ</sup> **Iulian OPRESCU** (1864 - 1937, București, cimitirul Bellu, parcela 44, locul 18), primul fabricant de conserve tip ghiveci din București. A avut o contribuție notorie la promovarea primelor cohorte de Cercetași în România, examenul de înaltă conștiință civică fiind dat în anii conflagrației mondiale când aceștia s-au implicat în acțiunile de sprijinire a combatanților, a familiilor acestora, a celor în suferință.

<sup>cv</sup> Grigore Ionescu, *București ghid*, p. 274, cimitirul Bellu, fig. 44 în cavoul familiei Iulian Oprescu. Medalion în postura de cercetaș, lucrare realizată de Th. B. În interior statuie bronz realizată de Corneliu Medrea, iar pe pedestal plasate panouri realizate de Theodor Burcă.

<sup>cvi</sup> A 40-expoziție Tinerimea Artistică, 4-30 aprilie 1940, Catalog p. 27, Theodor Burcă, poziția 173 **Mască**, bronz, foto p. 65.

<sup>cvii</sup> Formulă folosită pentru stimularea creativității în toate domeniile. Fondurile proveneau din valorificarea resurselor dobândite în decursul anilor de diverși donatori. Timp de aproape un secol s-a creat o atitudine de solidaritate în rândurile celor cu posibilități materiale de a veni cu diverse donații menite a susține financiar respectiva instituție. O parte din respectivele venituri produse de aceste donații, prin clauzele formulate, erau menite a sprijini formarea viitorilor specialiști, stimularea elaborării unor valoroase lucrări prin premii acordate.

<sup>cviii</sup> Ioan Opreș, *Alexandru Lapedatu în cultura românească*, Editura Științifică, București, 1996, 364 p.+ planșe foto. La p. 252.

<sup>cix</sup> „Revista Fundațiilor”, București, anul VIII, nr. 2, februarie 1941, p. 426-427.

Alexandru Busuioceanu, *Scieri despre artă*, Editura Meridiană, București, 1980. Supra coperta la interior are reproduc portretul **Alexandru Busuioceanu**, bronz, lucrare modelată de C. Medrea. [A.N. Biblioteca III 21.342]. La p. 184.

<sup>cx</sup> A 41 expoziție Tinerimea Artistică, 1941, Catalog, Theodor Burcă, pozițiile 189 **Cap de expresie**, foto p. 56 = bărbat; 190 **Poetul Alexandru Macedonsky**, foto p. 57 = profil.

<sup>cxi</sup> A 42-a expoziție Tinerimea Artistică, 5-27 aprilie 1942, Catalog p. 29, Theodor Burcă, pozițiile: 228 **Profil**, gips, foto p.60 = cap de bătrân; 229 **macheta monumentului Eroilor mehedinteni**, foto p. 61.

<sup>cxii</sup> A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A., D.A., inv. 819, dosar 44/1944, f. 35 hotărârea din 1942 pentru realizarea busturilor scriitorilor, fiindu-i repartizată lui Theodor Burcă realizarea celui al lui **Vasile Alecsandri**.

Dr. Florian Tucă, Constantin Ucrain, *Locuri și monumente pașoptiste*, Editura Sport Turism, București, 1978, 232 p. [VZT]. La p. 157-158, București Grădina Cișmigiu, Rondul Scriitorilor, bustul **Vasile Alecsandri**, marmură Rușchița, pedestalul piatră de Albești-Muscel.

<sup>cxiii</sup> **Vasile V. ALECSANDRI** (14 iunie 1819, Bacău – 22 august 1890, Mircești, azi jud. Iași, înmormântat în curtea conacului, ulterior osemintele fiind transferate în Capela-mausoleu din curte), studii la Bacău, Paris (1834-1839 de medicină, drept, matematică, literatură), revenit în țară la 1839 desfășoară o amplă activitate culturală, director al teatrului din Iași, creator de publicații, participant la Revoluția de la 1848, exilat în Ardeal și Bucovina, la Paris a scos revista „România viitoare”, participant la realizarea și recunoașterea Unirii Principatelor, ministru, diplomat, membru din 1865 al „Junimii”, laureat la Montpellier, poet, publicist, prozator, dramaturg, a apreciat folclorul românesc culegându-l, publicându-l și valorificându-l în propria creație, membru fondator 1866, reconfirmat la 2/14 iunie 1867, membru de onoare declarat la 23 august / 4 septembrie 1871 al Academiei Române.

<sup>cxiv</sup> Salonul Oficial, aprilie-mai 1943, Catalog, Theodor Burcă, poziția 289 **Sanda**, gips.

<sup>cxv</sup> A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A., D.A., inv. 819, dosarele: 100/1943, f. 22: Th. B. solicită Primăriei Municipiului București să-i fie repartizată realizarea unui bust pentru preconizata înzestrare a Grădinii Icoanei. Amintește că anterior a realizat un profil **Alexandru Macedonsky** (relief înalt). Amintește de sprijinul primit din partea lui Alexandru Macedonski în perioada studiilor; la Paris, când au locuit împreună; 47/1944, f. 4-6 bis În urma rezoluției generalului I. Rășcanu, primarul general al Capitalei s-a

încredințat lui Theodor Burcă realizarea bustului Alexandru Macedonski pentru Grădina Icoanei; f. 26 acceptarea comenzii.

<sup>cxvi</sup> **Societatea „Tinerimea Artistică”** nucleul viitoarei societăți a fost creat de o serie de entuziaști artiști plastici români aflați la specializare la Paris, în decembrie 1900 câștigând în scurt timp, la începutul secolului al XX-lea, numeroși și valoroși adepți. Avea menirea de a promova noile tendințe din creația artistică, atât în rândurile creatorilor, cât și a celor ce aveau preocupări a fi informați despre evoluția artelor plastice. Bazele societății au fost puse la 3 decembrie 1901, care din anul 1907 a primit și recunoașterea morală și juridică. Societatea reunind pe cei mai receptivi la noile curente, la timpul respectiv, preocupările lor fiind concretizate pe simezele expozițiilor anuale, bun prilej pentru publicul vizitator să cunoască evoluția fiecărui artist. Ca principală formulă de etalare a rezultatelor membrilor ei au fost organizate ample expoziții anuale, precum și participări la acțiuni în alte țări. Prima expoziție a fost organizată la 1 martie 1902, astfel că răsunetul acesteia și a celor care au urmat a impus acordarea, prin lege, a calității de personalitate morală și juridică. Consecventă în decursul deceniilor care au urmat, a fost o prezență anuală pe simezele sălilor bucureștene. Prin modul de premiere a incipientelor talente și-a manifestat permanent preocuparea promovării tinerilor artiști chemați a realiza și reprezenta arta națională a acelor timpuri. Reprezentanții Casei Regale au patronat efectiv această societate. Principesa Maria a fost din primele momente susținătoare a manifestărilor societății. Presa timpului a acordat, cu consecvență spații în care au fost formulate pertinente caracterizări la ansamblul expozițiilor, la artiști și creațiile lor. Personalități ca Alexandru Tzigara Samurcaș, Alexandru Busuioceanu, George Oprescu, Petru Comarnescu au inclus în lucrările lor referitoare la evoluția artelor plastice în România semnificative aprecieri la rolul Societății Tinerimea Artistică în decursul anilor de activitate. La sfârșitul anului 1947 societatea a fost desființată prin samavolnică decizie a factorilor care și-au arogat și noua orientare a vieții culturale din România.

„Anuarul „Socec” - 1913”, partea a II-a p. 150 Societatea Tinerimea Artistică, str. I.C. Brătianu nr. 4, președinte Artur Verona, casier N. Vermont, secretară D-na Storck. La p. 151 menționați expozanții. George Oprescu, *Știri contemporane despre artele plastice în România între 1890-1909*, în: „Analecta”, București, vol. III, 1946, p. 119.

Petre Oprea, *Date despre activitatea societății Tinerimea Artistică între 1902-1916*, în: „SCIA”, Editura Academiei R.P.R., București, Anul X, nr. 2, 1963, p. 466-472. [VZT].

Petru Comarnescu, *Însemnări despre „Tinerimea Artistică”*, în: „Arta plastică”, București, anul X, nr. 12, 1963, p. 610-617, 654 istoricul instituției 1902-1947.

Al. Busuioceanu, *op. cit.*, p. 233, nota 208 referință la Societatea „Tinerimea Artistică” înființată la București la 3 decembrie 1901, având prima expoziție la Ateneul Român deschisă la 1 martie 1902 cu activitate până în 1947.

<sup>cxvii</sup> A.N.-D.A.I.C., fond S.A.F., dosar 44/1944-1951, f. 122 pensionarea sculptorului Th. B., clasat la categoria IV B = 6.600 lei.

<sup>cxviii</sup> G. Bezviconi, *op. cit.*, p. 78 anii vieții: 1892-1950.

VZT: Căsătorit cu Eugenia ... 1897 - 1993.

V.Z.T. 10 noiembrie 1993, Administrația Cimitirului Sf. Vineri – Registrul evidența înmormântărilor: Litera B, poziția 447, Burcă Teodor înmormântat 11 octombrie 1950, autorizația 1951, raion I, fig. 10, loc. 32-33. În cimitir, în stânga capelei circa 50 m. în spatele mormântului actorului George Vraca fig. 10, locurile 32-33 familia Burcă:

componentele monumentului funerar: o cruce înaltă și masivă de piatră având atașată o ramură de laur , bronz patinat negru. O placă de piatră având consemnate numele celor decedați. Medalion, diametrul 30 cm. **Preot profesor Ioan Burcă**, bronz patinat negru, relief înalt, s.d.j., cu siglele: „TB”.

**profesor Ioan Burcă + 1923 soție Ecaterina + 1909**

mormânt proaspăt Eugenia 1897 - 1993

V.Z.T., 16 noiembrie 1993 Primăria Municipiului București – Starea Civilă – Registrul decedați sector I: Burcă Teodor + 8 octombrie 1950, născut 25 februarie 1889, Slatina-Olt.

<sup>cxix</sup> Petre Oprea, *Colecționarul mecena Al. Bogdan Pitești*, Editura Maiko, București, 1999, 132 p. [VZT] **indice**: p. 108 Th. B.

<sup>cxv</sup> Virgiliu Z. Teodorescu, *Contribuții la cunoașterea activității sculptorului Theodor Burcă, realizator al monumentului Unirii de la Cernăuți*, în: „Magazin istoric”, București, anul XXVIII, nr. 12 (333), decembrie 1994, p. 12.

ibidem, *Monumentele Marii Unirii*, Editura Ministerului de Interne, București, 2000, p. 45, notele 74, 75.

### *Summary*

Theodor Burca was a note sculptor of the interwar period, author, among others, of numerous monuments.